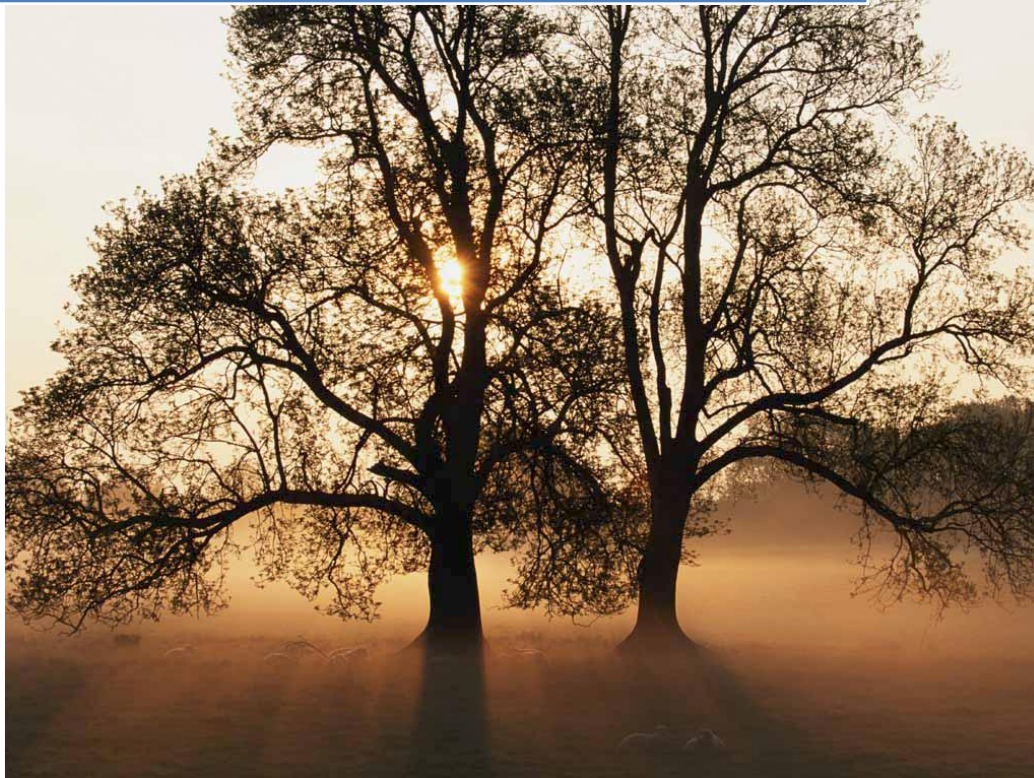

2012

Kempeleen seurakunnan
ympäristöselvitys ja
ympäristöohjelma

Sisältö

1. Kirkon ympäristödiplomi	6
1.1 Mikä se on?	6
2. Alkusanat ja ympäristödiplomin teologia	7
3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta	9
3.1 Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä.....	9
3.2 Sisäinen ympäristökatselmus	9
3.3 Ympäristöohjelma	10
3.4 Seuranta	10
3.5 Johdon sitoutuminen.....	10
3.6 Ympäristövastaavan ja –työryhmän nimeäminen	10
3.7 Henkilöstön koulutus.....	11
3.8 Pisteet ja tarkistustaulukko	11
3.9 Auditointi.....	11
3.10 Diplomin uusiminen	11
3.11 Ympäristövastaavat	12
3.12 Lisäkoulutus.....	12
3.13 Viestintä.....	12
3.14 Oma väliauditointi	12
3.15 Muut toimenpiteet.....	12
3.16 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen	13
3.17 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	13
4. Toiminta ja talous.....	15
4.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma	15
4.2 Hankinnat	15
4.3 Vastuullinen sijoittaminen	15
4.4 Hiililaskuri	15
4.5 Vastuulliset sijoitusrahastot	16
4.6 Lähetystyön ja kansainvälisen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista.....	16
4.7 Ympäristömerkityt tuotteet	16
4.8 Ympäristöindikaattorit	16
4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentämissuunnitelma ja kompensointi	17

4.10 Muut toimenpiteet.....	17
4.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	17
4.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	18
5. Ympäristökasvatus	20
5.1 Ympäristökasvatussuunnitelma	20
5.2 Ympäristöasiat sisältyvät seurakunnan jumalanpalveluselämään.....	20
5.3 Ympäristöasiat eri työmuodoissa	20
5.4 Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset	22
5.5 Erityiset ympäristötapahtumat	22
5.6 Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat.....	22
5.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen.....	22
5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät	23
5.9 Muut toimenpiteet.....	23
5.10 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	23
5.11 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	24
6. Jätehuolto	25
6.1 Jätehuoltoselvitys.....	25
6.2 Jätehuoltosuunnitelma.....	25
6.3 Hyötyjätteen keräys	25
6.4 Vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilön nimeäminen	25
6.5 Bio- ja puutarhajätteen käsittely.....	26
6.6 Kaatopaikkajätteen määrän seuranta	26
6.7 Hautakynntilät ja kukkalaitteet.....	26
6.8 Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys	26
6.9 Kertakäyttötuotteiden vähentäminen	27
6.10 Kaatopaikkajätteen väheneminen	27
6.11 Kompostointi	28
6.12 Hyötyjättepisteet hautausmaalla	28
6.13 Muut toimenpiteet.....	29
6.14 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	29
6.15 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	29
7 Siivous	30

7.1 Ympäristöselvitys.....	30
7.2 Hankintojen ympäristökriteerit.....	30
7.3 Henkilökunnan koulutus.....	30
7.4 Haitallisista aineista luopuminen	31
7.5 Vaihtoehtoiset tuotteet.....	31
7.6 Muut toimenpiteet.....	31
7.7 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen	32
7.8 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	32
8. Energia ja rakentaminen	33
8.1 Rakentamista ohjaava lainsäädäntö	33
8.2 Kulttuuriperinnön suojelu	33
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit	33
8.4 Energian- ja vedenkulutuksen seuranta.....	33
8.5 Energiakatselmus	34
8.6 Energiavastuuhenkilö	34
8.7 Neuvonta ja opastus.....	34
8.8 Ekologinen rakentaminen	34
8.9 Säästötavoitteiden toteutuminen	35
8.10 Uusiutuva energia	38
8.11 Ympäristömerkitty energia.....	38
8.12 Energiansäästöviikko.....	38
8.13 Tilojen käyttöasteen tehostaminen	38
8.14 Muut toimenpiteet.....	38
8.15 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen	39
8.16 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	39
9. Ruoka ja keittiöt	40
9.1 Ympäristöselvitys.....	40
9.2 Ympäristömerkityt tuotteet	40
9.3 Reilun kaupan tuotteet	40
9.4 Ravintosuosituksset	40
9.5 Lähituotteet.....	41
9.6 Luomutuotteet	41

9.7 Kasvisruoka.....	41
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.....	41
9.9 Ympäristöpassi	41
9.10 Muut toimenpiteet.....	42
9.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	42
9.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	42
10. Toimistotyö	44
10.1 Ympäristöselvitys.....	44
10.2 Energiansäästö	44
10.3 Toimiston hankinnat.....	45
10.4 Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet.....	45
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen	45
10.6 Green Office	46
10.7 Muut toimenpiteet.....	46
10.8 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	46
10.9 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	47
11. Hautausmaat ja viheralueet.....	48
11.1 Ympäristöselvitys.....	48
11.2 Hoito-ohjeet ja koulutus.....	48
11.3 Perennahoito.....	48
11.4 Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi.....	48
11.5 Luonnonmukaisen hoidon alueet.....	49
11.6 Perennat ja muut istutukset.....	49
11.7 Haitallisista torjunta-aineista luopuminen.....	50
11.8 Kasteluveden vähentäminen.....	50
11.9 Vähäpäästöiset työkoneet	50
10.10 Lajistokartoitukset.....	50
11.11 Muut toimenpiteet.....	50
11.12 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	51
11.13 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	52
12 Leiri- ja kurssikeskukset.....	54
12.1 Ympäristöselvitys.....	54

12.2 Ympäristöohjelma	54
12.3 Jätevesien käsittely.....	54
12.4 Luontoarvojen suojele.....	54
12.5 Pesäpöntöt	55
12.6 Vapaaehtoiset suojelukohteet	55
12. 7 Leirikeskukseen ympäristöohjeet.....	55
12.8 Muut toimenpiteet.....	55
12.9 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	55
13 Metsät	56
14. Liikenne	57
14.1 Liikenneselvitys.....	57
14.5 Taloudellisen ajotavan koulutus.....	58
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset.....	58
14.7 Kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käytön edistäminen	58
14. 8 Toimintojen logistiikan kehittäminen	58
14.9 Vähäpäästoiset kulkuneuvot	58
14.10 Muut toimenpiteet.....	58
14.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen	59
14.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015	59

Liitteet

Pisteet ja tarkistustaulukko

1. Kirkon ympäristödiplomi

1.1 Mikä se on?

Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen myöntämä todistus seurakunnalle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi. Diplomin saa seurakunta, joka ottaa käyttöön kirkon toimintoja varten laaditun ympäristöjärjestelmän ja täyttää ympäristödiplomin kriteerit. Asian varmentaa tuomiokapitulin valtuuttama auditoija. Ympäristödiplomin myöntää kirkkohallitus.

Seurakuntayhtymissä diplomi myönnetään yhtymälle, ei yksittäisille seurakunnille. Diplomi voidaan myöntää myös kirkon keskus- ja hiippakuntahallinnon eri yksiköille. Ympäristödiplomi on määräaikainen, se on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa kalenterivuotta. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä lukien. Sen jälkeen sitä on haettava uudelleen.

Ympäristödiplomi tarjoaa seurakunnalle työkalun ympäristöajattelun huomioon ottamiseksi kaikessa toiminnassa. Ympäristödiplomin avulla seurakunta tunnistaa oman toimintansa ympäristövaikutukset, asettaa tavoitteet ympäristöhaittojen vähentämiseksi sekä organisoivat tehtävät ja seurannan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Järjestelmän avulla voidaan tehostaa seurakunnan hallintoa, toimintaa ja taloudenpitoa yleisestikin. Diplomi noudattelee virallisten laatu järjestelmien periaatteita: suunnittele, tee, tarkista, korjaa. Diplomin rakenne mukaillee kansainvälisten ympäristöjärjestelmien (ISO 14 001 ja EMAS) rakennetta, mutta vaatimukset on sovellettu seurakuntien olosuhteisiin. Sitä kehittää ja siitä vastaa kirkkohallituksen asettama kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmä. Kirkkohallituksessa ympäristöasioista vastaa yhteiskuntatyön sihteeri.

Ympäristödiplomi edellyttää, että kirkkoneuvosto tai seurakuntayhtymässä yhteinen kirkkoneuvosto asettaa ympäristödiplomia valmistelevalle työryhmälle, joka tekee arvion seurakunnan toiminnan ympäristövaikutuksista (ympäristökatselmus) ja suunnitelman parannustoimenpiteistä (ympäristöohjelma). Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman, ja siinä olevat ympäristötavoitteet otetaan osaksi seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Tehdyistä toimenpiteistä raportoidaan osana toimintakertomusta tai muulla sovitulla tavalla.

2. Alkusanat ja ympäristödiplomin teologia

ME USKOMME KAIKEN NÄKYVÄN JA NÄKYMÄTTÖMÄN LUOJAAN

Kristillisten kirkkojen yhteisessä uskontunnustuksessa sanotaan: *Me uskomme yhteen Jumalaan, Kaikkivaltiaaseen Isään, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan.*

Näkyvän ja näkymättömän Luoja on läsnä kaikkialla. Kristittyinä korostamme kuitenkin kolmiyhteisen Jumalan salattua läsnäoloa tässä näkyvässä maailmassa. Luonto ja ympäristö ovat kristitylle luomakuntaa, joka on olemassa Luojaansa hyvän tahdon varassa. Jumala syntyi Pojassaan ihmiseksi tähän näkyvään todellisuuteen, ja Pyhä Henki tekee työtään maailmassa kuin näkymätön, mutta vaikutuksiltaan ilmeinen tuulihenkäys. Genesiksen ensimmäinen luomiskertomus opettaa, että luonto ei ole jumalallinen, mutta Jumalan hyvän tahdon ja rakkauden ilmauksena ylläpitämänä se on pyhä (1 Moos. 1:31).

Jumalan luomistyö kattaa kaiken olevan. Myös maan tomusta luotu ihminen ja hänen myötään inhimillinen yhteiselämä ovat osa luomakunnan kokonaisuutta. Jumalan tahdosta ihmisellä on luomakunnassa erityisasema. Genesiksen toisen luomiskertomuksen mukaan Jumala puhalsi ihmisen sieraimiin elämän henkäyksen tehden hänestä elävän olennon (1 Moos. 2:7–8). Samalla Jumala teki ihmisen myös omaksi kuvakseen ja asetti hänet hallitsemaan ja vallitsemaan muuta luomakuntaa.

Viime vuosikymmeninä, kun ihmisen rikkomukset luomakuntaa kohtaan ovat saaneet pelottavat mittasuhteet, hallitsemisen ja vallitsemisen sijasta on korostettu muita ihmiselle annettuja tehtäviä. Vaikka ihminen on kiistämättä monessa suhteessa ylivertainen muuhun luomakuntaan nähden, hän on silti luomakunnan osa ja yhtä riippuvainen sen luomista elämisen ehdoista. Toisen luomiskertomuksen korostamat viljelemisen ja varjelemisen tehtävät vastaavat paremmin tätä näkemystä (1 Moos. 2:15).

Ihmisen tehtävää voi kuvata evankeliumin sanoin myös huoneenhaltijan tai taloudenhoitajan tehtävänä (Luukas 12:42). Luojaalle uskollinen taloudenhoitaja ei tavoittele omaa etuaan muun luomakunnan kustannuksella, sillä hänen kutsumuksenaan on elämän ylläpitäminen ja varjeleminen. Taloudenhoito ilmenee rakkautena lähimmäisiin, kunnioituksena inhimillistä järjestystä kohtaan ja huolenpitona muusta luomakunnasta.

Huolimatta arvokkaasta kutsumuksesta luomakunnan viljelijänä ja varjelijana ahneus, piittaamattomuus ja välinpitämättömyys estävät meitä toimimasta Jumalan tahdon mukaisesti. Rikkomukset luomakuntaa ja lähimmäisiä vastaan ovat ilmeisiä ja seurauksiltaan vakavia. Ne juontuvat myös pohjimmiltaan ihmisen rikkoutuneesta jumalasuhteesta. Jumala on asettanut ihmisen sydämeen elämän oman lain, kultaisen säännön: *Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille* (Matteus 7:12). Luomistyön myötä sääntö muodostaa perustan koko ihmiskunnan yhteiselle eettiselle tajunnalle. Ihmiset kaikkialla voivat tunnistaa sydämessään tämän elämän oman lain ja vaatimuksen toimia sen mukaisesti.

Toiminta ympäristön hyväksi on rakkautta tulevia sukupolvia kohtaan. Seurakunnalla ja yksittäisillä kristityillä on toiminnalleen lisäksi oma erityinen motivaationsa ja voimanlähteensä, joka nousee uskosta kolmiyhteiseen Jumalaan. Kristitylle luonto ja ympäristö ovat Jumalan hyvän tahdon ja rakkauden varassa lepäävää todellisuutta. Ihminen ei elä sattumanvaraisessa maailmassa, vaan luomakunnassa, josta hän vastaa Luojalleen: *Taivas on Herran taivas, mutta maan hän on antanut ihmisen lapsille* (Psalmi 115:16).

3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

3.1 Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä

Kempeleen seurakunnan kirkkoneuvosto teki päätöksen ympäristödiplomin uusimisesta 17.5.2011 ja asetti ympäristötyöryhmän valmistelemaan asiaa.

Ympäristötyöryhmään kuuluvat seuraavat jäsenet:

Kivelä Saija	varhaiskasvatuksen työalajohtaja
Pisilä Arto	nuorisotyönohjaaja
Kelhä Markku	kiinteistöhoitaja – suntio
Raappana Tapani	seurakuntamestari
Karppinen Tarja	hallintosihteeri
Määttä Pauli	kirkkovaltuuston jäsen
Taavettila Saija	kirkkovaltuuston varajäsen

Ympäristötyöryhmän puheenjohtaja on Tapani Raappana. Sihteerinä toimii hallintosihteeri Tarja Karppinen.

3.2 Sisäinen ympäristökatselmus

Kempeleen seurakunta ja Oulun seudun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan yksikkö ovat laatineet sisäisen ympäristökatselmuksen vuonna 2005. Katselmusta on vuonna 2006 täydentänyt ympäristöinsinööri Maria Lauronen.

3.3 Ympäristöohjelma

Ympäristökatselmuksen pohjalta laadittiin seurakunnan ympäristöohjelma, jossa asetettiin konkreettiset tavoitteet katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Ensimmäisen ympäristöohjelman seurakunnalle teki Oulun seudun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan yksikön opiskelija Niina Valtonen vuonna 2005. Maria Lauronen on täydentänyt ympäristöohjelmaa vuonna 2006.

Vuonna 2012 Jarmo Kivi on kirjoittanut Kempeleen seurakunnalle uuden ympäristöselvityksen ja ympäristöohjelman ajalla 23.2.2012–23.3.2012. Tässä ympäristödiplomijärjestelmän raportissa ympäristöohjelma on esitetty niin, että jokaiselle osiolla (talous ja toiminta, ympäristökasvatus, jätehuolto jne.) on laadittu oma ympäristöohjelmansa, ja ne löytyvät aina ko. kappaleiden lopusta. Ympäristöohjelmat (tavoitteet kaudelle 2012 – 2015) on esitetty taulukkomuodossa, josta löytyvät ympäristöpäämäärät, -tavoitteet, keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, vastuuhenkilöt ja aikataulut.

3.4 Seuranta

Ympäristöohjelman toteutumisesta raportoidaan vuosittain seurakunnan toimintakertomuksessa. Vuonna 2014 seurakunta järjestää väliauditoinnin.

3.5 Johdon sitoutuminen

Seurakunnan johto on sitoutunut ympäristödiplomiprojektiin. Vuonna 2011 talousjohtaja Anneli Salo on kutsuttu ympäristötyöryhmän kokouksiin. Kirkkoherra Pekka Rehumäki on ollut mukana projektissa ja laatinut seurakunnalle mm. ympäristökasvatussuunnitelman. Kirkkoneuvosto on ollut mukana projektissa päättävänä elimenä nimeämällä ympäristötyöryhmän jäsenet sekä hyväksymällä ympäristöjärjestelmän uusimisen. Kirkkovaltuuston jäsen Määttä Pauli ja kirkkovaltuuston varajäsen Taavetti Saija ovat ympäristötyöryhmän jäseniä.

3.6 Ympäristövastaavan ja -työryhmän nimeäminen

Kirkkoneuvosto on nimittänyt seurakunnan ympäristövastaavaksi Tapani Raappanan ja ympäristötyöryhmän jäseniksi:

Kivelä Saija	varhaiskasvatuksen työalajohtaja
Pisilä Arto	nuorisotyönohjaaja
Kelhä Markku	kiinteistöhoitaja – suntio
Raappana Tapani	seurakuntamestari
Karppinen Tarja	hallintosihteeri
Määttä Pauli	kirkkovaltuuston jäsen
Taavettila Saija	kirkkovaltuuston varajäsen

3.7 Henkilöstön koulutus

Henkilöstölle järjestetään ympäristökoulutusta vuonna 2013.

3.8 Pisteet ja tarkistustaulukko

Pisteytys- ja tarkistustaulukko on esitetty raportin lopussa (Liite 6)

3.9 Auditointi

Auditointi eli ulkoinen ympäristökatselmus tapahtuu tuomiokapitulin nimeämän puolueettoman henkilön toimesta. Auditoinnista jää seurakunnalle todistus, joka liitetään mukaan ympäristödiplomihakemukseen. Hakemukseen liitetään myös seurakunnan ympäristöohjelma. Hakemus toimitetaan tuomiokapituliin. Hiippakunta toimittaa hakemuksen kirkkohallitukselle, joka myöntää diplomin.

3.10 Diplomin uusiminen

Kempeleen seurakunnan ensimmäinen ympäristödiplomi on myönnetty vuonna 2006. Vuonna 2012 diplomi uusitaan. Uusi ympäristöselvitys ja ympäristöohjelma on laadittu vuonna 2012.

3.11 Ympäristövastaavat

Tehtävälueiden ympäristövastaavia ovat Kelhä Markku (kiinteistöt, energia ja vaaralliset aineet), Karppinen Tarja (toimisto), Pisilä Arto (nuorisotyö), Iso-Seppälä Jarmo (hautausmaa), Salo Anneli (talous ja toiminta), Jarva Pasi (keittiöt), Kivelä Saija (varhaiskasvatus).

3.12 Lisäkoulutus

Ympäristökoulutusta on järjestetty seurakunnan vapaaehtoispäivän muodossa keväällä 2012. Vuonna 2013 järjestetään lisäkoulutusta. Ympäristökoulutus otetaan osaksi työntekijöiden muuta työhön liittyvää koulusta ja sisällytetään sisäiseen koulutukseen.

3.13 Viestintä

Ympäristöasioista on vapaaehtoispäivillä luennoinut seurakunnan seurakuntamestari Tapani Raappana ja Oulun Ruskon keräyspisteen palvelupäällikkö Ilona Suppanen. Tasekirjoissa on esitetty energian, lämmön sähkön ja jätemäärien seuranta. Tarjouspyynnöissä on huomioitu ympäristöasioita. Taseraportit ja tarjouspyynnöt ovat julkisia asiakirjoja. Työntekijät voivat perehtyä niiden sisältöön vapaaehtoisesti, mutta lisäksi taseraportit on jaettu tiimien esimiehille. Raporttien sisältöä on käyty läpi tiimien kokouksissa jos tiimiesimies on katsonut sen aiheelliseksi. Seurakunta ottaa väliauditointiin mennessä Facebookin tai vastaavan sosiaalisen median työkaluksi ympäristöasioista tiedottamiseen.

3.14 Oma väliauditointi

-

3.15 Muut toimenpiteet

-

3.16 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Kaikki henkilöstön ympäristökoulutuksen ja henkilöstön ympäristötietoisuuden lisäämiseen tavoitteet ovat toteutuneet vuonna 2006. Seurakunnan työntekijät ovat vierailleet Sarkkirannan jätevedenpuhdistamolla, vuoden 2006 ympäristödiplomijärjestelmästä on tiedotettu työntekijäkoulutuksen yhteydessä ja tehtäväalueiden ympäristövastaavat ovat seuranneet ympäristötavoitteiden toteutumista. Seurakuntalaisten ympäristötietoisuutta on lisätty lajittelukoulutuksella ja seurakunnan järjestämissä kerhoissa on järjestetty ympäristöaiheisia tietoiskuja vuonna 2006. Ympäristödiplomista käsittelevä lehdistötiedote on laadittu vuonna 2006 ja ympäristödiplomista on kerrottu seurakunnan nettisivuilla.

3.17 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Henkilöstön ympäristökoulutuksen lisääminen	Henkilökunnalle järjestetään ympäristökoulutusta	v. 2013	Tapani Raappana, ympäristövastaava
Henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen	- Tehtäväalueiden ympäristövastaavat seuraavat ympäristötavoitteiden toteutumista omalla työalallaan	jatkuva	Tehtäväalueiden ympäristövastaavat
	- Jokaisella tehtäväalueella on oma ympäristövastaava. Diakoniatiimi valitsee keskuudestaan ympäristövastaavan	v. 2013	Diakoniatyöntekijä
Seurakuntalaisten ympäristötietoisuuden lisääminen	Ympäristöaiheisten luentojen ja tietoiskujen järjestäminen seurakuntalaisten tilaisuuksissa ja kerhoissa	jatkuva	- Tehtäväalueiden ympäristövastaavat

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Ulkoisen tiedottamisen lisääminen	Facebookin tai muun vastaava sosiaalinen media otetaan keinoksi levittää ympäristötietoisuutta	jatkuva	- Ympäristötyöryhmän jäsenet
	Ympäristödiplomiasiaista kertominen seurakunnan nettisivuilla	v. 2012-	- Tehtäväalueiden ympäristövastaavat (tiedotteen sisältö) - Sari Karvonen (kotisivujen ylläpito)

4. Toiminta ja talous

4.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma

Tämänhetkisessä talous- ja toimintasuunnitelmissa ei ole erikseen mainittu tai asetettu ympäristötavoitteita. Tulevassa suunnitelmassa esitetään konkreettiset ympäristötavoitteet.

4.2 Hankinnat

Seurakunnalla ei tällä hetkellä ole hankintaohjeita, mutta uudet hankintaohjeet valmistuvat vuonna 2012. Hankinnoissa otetaan huomioon ympäristönäkökulmat ja -vaikutukset ja pyritään suosimaan ympäristömerkittyjä tuotteita mahdollisimman paljon. Tarjouspyynnöissä otetaan ympäristöasiat huomioon esimerkiksi suosittelemalla ympäristöystävällisten tuotteiden käyttöä ja toimintatapoja toimeksiannossa ja tiedustelemalla toimeksisaajan laatu-, ympäristö- ja turvallisuusjärjestelmistä.

4.3 Vastuullinen sijoittaminen

Seurakunnalla ei tällä hetkellä ole sijoituksia. Kempeleen seurakunta on laatinut kirjalliset Seurakunnan rahavarojen sijoittamisohjeen, jonka kirkkoneuvosto on hyväksynyt 18.4.2006. Sijoittamisohjeessa (Liite 1) on avattu vastuullisen sijoittamisen politiikkaa.

Vastuullisessa sijoittamisessa suositaan tiettyjen tuotannonalojen yrityksiä, kuten ympäristö-teknoologiaan, kierrätykseen tai uusiutuviin energioihin satsaavia yrityksiä. Välttämisen kriteereinä toimivat erityiset toimialat, kuten ase- ja tupakkateollisuus.

4.4 Hiililaskuri

Hiililaskuri ei ole vielä käytössä ympäristöselvitystä ja -ohjelmaa laadittaessa. Hiililaskuri otetaan mukaan seuraavaan väliauditointiin mennessä.

4.5 Vastuulliset sijoitusrahastot

-

4.6 Lähetystyön ja kansainvälisen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista

Seurakunnan verotuloista on vuonna 2011 ohjattu 1,8 % kansainväliseen diakonia- ja lähetystyöhön.

4.7 Ympäristömerkityt tuotteet

Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita. Joutsenmerkki löytyy esimerkiksi käytettävästä kopiopaperista, kankaisesta käsipyyhejärjestelmästä, wc-paperista, käsipyyhepaperista ja monista pesuaineista. Bra Miljöval -ympäristömerkki löytyy nestesaippuasta. Valmistettu 100 % kierrätyspaperista -merkki löytyy kirjekuorista, käsi-, ja vessapaperista. Kloorivapaan tuotteen merkki löytyy värillisestä kopiopaperista. Avainlippu -kotimaisuusmerkki löytyy esimerkiksi roskapusseista, biohajoavista pusseista ja eri puhdistusaineista. Näytöissä on TCO -merkki. Uusi pesukone on A++ energialuokkaa.

4.8 Ympäristöindikaattorit

Ympäristöjärjestelmän toimivuus tulee näkyä viime kädessä toimintojen ympäristöhaittojen pienenemisenä. Tätä tulisi kyetä seuraamaan vuosittain ja raportoimaan asiasta vuosikertomusten yhteydessä. Kaikkia toiminnasta syntyviä ympäristövaikutuksia ei voi mitata, mutta olisi hyvä, jos seurakunta pystyisi asettamaan muutamia tällaisia määrällisiä tavoitteita. Määrällisesti mitattavia ympäristövaikutuksia kutsutaan ympäristöindikaattoreiksi.

Kempeleen seurakunnassa ympäristöindikaattoriksi on valittu kulutetun kopiopaperin määrän seuraaminen. Tavoite on vähentää käytettävän kopiopaperin määrää yhdellä prosentilla vuodessa. Lisäksi seurakunnassa seurataan syntyvien jätteiden määriä sekä veden, sähkön ja lämmitysenergian kulutusta.

4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentämissuunnitelma ja kompensointi

-

4.10 Muut toimenpiteet

Seurakunnan tilojen käyttöastetta seurataan. Esimerkiksi kirkoissa ja muissa seurakunnan tiloissa on käytössä päiväkirjat, joihin käyttäjämäärät ja eri tilaisuudet kirjataan. Lisäksi seurakunnalla on käytössä sähköinen Varaaja -varausjärjestelmä.

4.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Seurakunnan toiminnalle ja taloudelle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet vaihtelevasti. Tavoite ohjata 2,2 % verotuloista kansainväliseen diakonia- ja lähetystyöhön ei ole toteutunut. Seurakunnan verotuloista on vuonna 2011 ohjattu 1,8 % kansainväliseen diakonia- ja lähetystyöhön. Sähkön, veden ja toimistopaperin vähenemisen tavoitteet eivät ole toteutuneet, mutta määriä seurataan aktiivisesti. Seurakunnan kiinteistöjen käyttöasteen kohoaminen on vaikeuttanut huomattavasti säästötavoitteisiin pääsyä. Kaikki työmuodot eivät ole kirjanneet omia ympäristötavoitteitaan talous- ja toimintasuunnitelmiin vuoden 2006 jälkeen.

Tavoite noudattaa ympäristölainsäädäntöä Luurinmutkan leirikeskuksen rakennustoimenpiteissä on onnistunut hyvin. Esimerkiksi materiaalivalinnat ja eristepaksuudet ovat paremmat, mitä silloinen lainsäädäntö edellytti. Kaatopaikkajätteen määrän väheneminen 5 % on toteutunut vuonna 2010. Kaikkia ympäristöindikaattoreita (energian- sähkön- ja vedenkulutus) seurataan aktiivisesti.

4.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Kaikki työmuodot kirjaavat omat konkreettiset ympäristötavoitteensa talous- ja toimintasuunnitelmiin ja raportoivat toteutuneista tavoitteista toimintakertomuksessa, mm. seurakunnan ympäristöohjelman pohjalta lisää ideoiden	Nuorisotyön konkreettisten ympäristötavoitteiden kirjaaminen ja raportointi	jatkuva	Nuorisotyönohjaaja Arto Pisilä ja kustannuspaikoista vastaavat viranhaltijat
	Varhaiskasvatuksen työalan konkreettisten ympäristötavoitteiden kirjaaminen ja raportointi	jatkuva	Varhaiskasvatuksen työalajohtaja Saija Kivelä ja kustannuspaikoista vastaavat viranhaltijat
	Diakoniatiimi valitsee joukostaan vastuuhenkilön.	v. 2012	Diakoniatyöntekijät
	Diakoniatyön konkreettisten ympäristötavoitteiden kirjaaminen ja raportointi	jatkuva	Diakoniatyöntekijät
	Yleisen seurakuntatyön ympäristötavoitteiden kirjaaminen ja raportointi	jatkuva	Yleisen seurakuntatyön työalajohtaja Vesa Äärelä ja kustannuspaikoista vastaavat viranhaltijat
Hankintojen ympäristönäkökohtien huomioiminen yhä paremmin	Ympäristönäkökohdan sisältävien hankintaohjeiden laatiminen	2012	Talusojohtaja Anneli Salo
Ympäristöindikaattorien seuranta	Energiankulutuslukujen seuraaminen ja vuosittainen tarkistaminen, onko vuotuinen 1 % säästötavoite toteutunut	jatkuva	Kiinteistöhoitaja-suntio Markku Kelhä
Ympäristöindikaattorien seuranta Kestävän kehityksen avustusten pitäminen ennallaan tai nostaminen	Kaatojätteen määrän seuraaminen ja vuosittainen tarkistaminen, onko 5 % vuotuinen vähentämistavoite toteutunut	jatkuva	Kiinteistöhoitaja-suntio Markku Kelhä
	Kopiopaperin kulutuksen seuraaminen ja vuosittainen tarkistaminen, onko 1 % vuotuinen vähentämistavoite toteutunut	jatkuva	Toimistosihteerit Sari Karvonen ja Tuija Tauriainen
	Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista pyritään pitämään 1,8 %:ssa	v. 2013-	Talusojohtaja Anneli Salo

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Kestävän kehityksen avustusten pitäminen ennallaan tai nostaminen Ympäristölainsäädännön noudattaminen seurakunnan rakennushankkeissa	Partiotoimintaa tuetaan edelleen	v. 2013-	Talousjohtaja Anneli Salo
	Ympäristölainsäädännön noudattaminen uuden hautausmaan rakentamisessa	v. 2012-	Talousjohtaja Anneli Salo

5. Ympäristökasvatus

5.1 Ympäristökasvatussuunnitelma

Kempeleen seurakunnassa on laadittu ympäristökasvatussuunnitelma vuonna 2012 (Liite 2).

5.2 Ympäristöasiat sisältyvät seurakunnan jumalanpalveluselämään

Kempeleen seurakunnassa luomakunnan sunnuntai on otettu vakituiseksi osaksi jumalanpalvelussuunnitelmaa. Partiolaisten kirkkopyhän jumalanpalvelus järjestetään kerran vuodessa, ja partiolaiset avustavat kirkkopyhän suunnittelussa ja jumalanpalveluksessa. Lisäksi seurakunnassa siunataan kylvä joka vuosi. Luurinmutkan leirikeskuksesta järjestetään ulkojumalanpalveluksia.

5.3 Ympäristöasiat eri työmuodoissa

Kempeleen seurakunnan toiminnassa ympäristökasvatusta toteutetaan rippikoulujen ja koulutyön lisäksi esimerkiksi nuoriso-, varhaiskasvatus-, partio-, diakonia- ja lähetystyössä.

Varhaiskasvatustyön (entinen lapsityö) vastualueeseen kuuluvat päiväkerhot 3 – 6-vuotiaille lapsille, kesäkerhot 1. - 4. luokkalaisille koululaisille, perhekerhot lapsiperheille sekä pyhäkoulutyö. Ympäristökasvatusta on toteutettu lapsilähtöisesti ja valitsemalla lapsille sopivia aiheita. Oikeudenmukaisuutta ja jakamisen tärkeyttä on opetettu kristillisten arvojen pohjalta sekä opeteltu käytännössä. Myös luonnonkatastrofeista on keskusteltu. Varhaiskasvatustyössä ympäristökasvatusta on käytännössä toteutettu mm. seuraavasti:

- Lapsia on opetettu veden ja paperin säästöön sekä välttämään jätteen syntymistä ruokailujen yhteydessä
- Askartelussa on käytetty kierrätys- ja luonnonmateriaaleja
- Kerholaisten kanssa on tutustuttu kerhopisteen lähiluontoon
- Leluja ja tavaroita kierrätetään kerhopisteestä toiseen
- Vuodenaikojen vaihtelua on käsitelty eri tavoin
- Luonnonkatastrofeista on keskusteltu

Nuorisotyön osa-alueita ovat varhaisnuoriso-, nuoriso- ja erityisnuorisotyö, rippikoulutyö, koulutyö sekä partiotyö. Toimintaan osallistuvat ovat 7-vuotiaasta 25 ikävuoteen asti. Nuorisotyön toimintamuotoja ovat mm. kerhot, leirit, retket, isostoiminta, nuortenillat, yöpappilat, erilaiset koulutustilanteet nuorille, pienryhmät, kouluvierailut ja aamunavaukset. Ympäristökasvatus on kiinteänä osana nuorisotyön käytännön toiminnassa, ja ohjaajat ovat kiinnostuneita ympäristöasioista. Nuorisotyössä ympäristökasvatusta on käytännössä toteutettu mm. seuraavasti:

- Ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen teemapäivät nostetaan keskusteluissa esille, vaikka niihin ei aina olisikaan mahdollisuutta konkreettisesti osallistua
- Vanhan pappilan piha-alueiden kevät- ja syysiiivous järjestetään nuorisotoiminnan siivoustempauksena
- Seurakunnalla on oma kirpputori, johon nuoret voivat toimittaa vanhaksi jääneitä hyväkuntoisia tavaroita myytäväksi. Näin nuoret oppivat kierrättämään ja lahjoittamaan rahaa hyödyllisiin kohteisiin
- Ympäristöasiat tulevat esille käytännön toiminnassa. Esimerkiksi kokkikerholaiset hyödyntävät luonnon antimia mm. käymällä marjassa
- Ennen luontoretkeä jokamiehen oikeudet käydään läpi ja niitä opetetaan myös luonnossa liikuttaessa
- Rippikoulutyössä pohjana opetuksessa on kristillinen käsitys luomisesta ja ihmisen vastuusta maailmasta
- Kaikissa nuorisotyön muodoissa opastetaan nuoria kierrättämään ja lajittelemaan syntyvät jätteet oikein

Diakonia- ja lähetystyö ovat tärkeä osa Kempeleen seurakunnan toimintaa. Näissäkin toiminnoissa ympäristöasiat pyritään huomioimaan mahdollisimman laajasti. Lähetystyön työalalla ohjataan seurakuntalaisia näkemään se, miten omat valinnat ja kulutustottumukset vaikuttavat maailmanlaajuisesti erityisesti kehitysmaiden ihmisten elämään ja olosuhteisiin; esim. kuinka ilmastonmuutos vaikuttaa voimakkaasti kehitysmaissa, ja mitkä tuotteet ovat eettisesti mitä epäeettisesti tuotettuja. Diakonia- ja lähetystyössä ympäristökasvatusta on käytännössä toteutettu mm. seuraavasti:

- Toivon torstaihin osallistuminen
- Vastuuviikkoon osallistuminen
- Nuukuusviikosta tiedottaminen ja osallistuminen mahdollisuuksien mukaan
- Diakoniatyö on ollut mukana järjestämässä ympäristöaiheisia eläkeläisten päiväpiirejä
- Diakoniatyö on mukana seurakunnan kirpputoritoiminnassa

- Ympäristöystävällisyys ja taloudellisuus keittiössä -koulutus
- Lähetystyön sekä diakoniatyön retkiä toteutetaan yhdessä toisten työmuotojen ja naapuri-seurakuntien kanssa, jolloin linja-autot saadaan täyttymään, eikä ajeta tyhjillä autoilla
- Myyjäisissä on mahdollisuus ostaa aineettomia lahjoja, joissa varsinaisen lahjan saaja on kehitysmaassa asuva ihminen

5.4 Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset

Seurakunnassa järjestetään ympäristöaiheisina erityisjumalanpalveluksina partiolaisten kirkkopyhä, kylvön siunaus ja Luurinmutkan leirikeskuksessa leirien aikaan järjestettävät ulkojumalanpalvelukset. Virsivalinnoissa otetaan huomioon kirkkovuosi ja vuodenajat.

5.5 Erityiset ympäristötapahtumat

Kempeleen seurakunnassa on järjestetty ympäristökoulutusta vapaaehtoispäivän muodossa. Viimeisimpään vapaaehtoispäivään 4.2.2012 seurakunta oli järjestänyt Oulun Ruskon jätepalveluista Ilona Suppasen luennoimaan jäteasioista. Samassa koulutuksessa seurakunnan ympäristövastaava Tapani Raappana luennoi seurakunnan jätehuolto- ja kierrätysmenetelmistä.

5.6 Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat

-

5.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Kempeleen seurakunta tekee tiivistä yhteistyötä partiolaisten ja Marttojen kanssa. Marttojen kanssa yhteistyötä on toteutettu esimerkiksi järjestämällä teemaviikkoja perhekerhoissa (leipä- ja kasvisviikot). Martat ja diakoniatyö ovat järjestäneet yhteistyössä ruokakursseja vähävaraisille. Martat ovat mukana kirkkokahvitusten järjestämisessä. Martat, nuoriso- ja diakoniatyö järjestävät yhteistyössä monia eri tapahtumia ja talkoita, esim. yhteisvastuukeräyksen tapahtumia.

Seurakunta on yksi partion taustayhteisöistä. Partiotoiminnan tavoitteena on kasvattaa nuorista vastuuntuntoisia ja itsenäisesti ajattelevia yhteiskunnan jäseniä. Seurakunta on mukana toiminnassa ja seurakunnan nuorisotyönohjaaja Antti Ristkari on partiotyössä mukana. Seurakunta tukee partiotoimintaa myös taloudellisesti ja on antanut tilat Kokkokankaan seurakuntakeskuksesta partiotoiminnan käyttöön. Kierrätys ja luonnonsuojelu kuuluvat kiinteänä osana partiolaisten toimintaan. Partiolaisille opetetaan, miten luonnossa liikutaan luontoa kunnioittaen. Partiolaisille opetetaan jokamiehenoikeudet. Retkillä noudatetaan ”oma astia mukaan” –periaatetta.

5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät

-

5.9 Muut toimenpiteet

-

5.10 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Ympäristökasvatuksen ympäristöohjelmassa esitetyt tavoitteet ovat toteutuneet erittäin hyvin. Luomakunnan sunnuntai on muotoutunut vakituiseksi osaksi jumalanpalvelussuunnitelmaa. Luomakunnan sunnuntain jumalanpalveluksen yhteydessä on jaettu ympäristöaiheista materiaalia 20.8.2006. Kylvön siunaamisesta on tullut vuotuinen perinne. Metsäneläinten joulurauha on julistettu vuonna 2006. Ympäristöaiheita on käsitelty latu- ja hölkkäkirkoissa vuosina 2006 ja 2007. Diakoniatyö on järjestänyt sienikurssin, yrttikurssin ja luontaishoitojen illan vuosina 2006 ja 2007. Vastuuviikkoon on osallistututtu vuosina 2006 ja 2007. Tavoite käyttää pastorikoulutuksen ympäristökasvatusaiheisen rastin ideoita rippikoulussa ei sen sijaan ole toteutunut.

5.11 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristövastuu enemmän esillä jumalanpalvelus-elämässä	- Luomakunnan sunnuntai on vakituinen osa jumalanpalvelus-suunnitelmaan	jatkuva	Kirkkoherra Pekka Rehumäki
	- Kylvön siunaaminen paikallisen maataloustuottajan pellolla	jatkuva	Kirkkoherra Pekka Rehumäki
Ympäristökasvatus enemmän esillä nuorisotyössä	- Leireillä järjestetään luontopolkuja - Varhaisnuorten leireillä järjestetään metsäseikkailuja - Viikkotoiminnassa vähintään kerran kaudessa käsitellään luontoteemaa - Pyritään hyödyntämään luonnon ja keräysmateriaaleja	jatkuva	Nuorisotyöohjaajat
Ympäristökasvatusideoiden toteuttaminen eri työmuodoissa	- Sienikurssin, yrttikurssin tai luontaishoitujen illan (esim. turve ja hunaja) järjestäminen diakoniatyön piireissä	v. 2012–2013	Diakoniatyöntekijät
Ympäristökasvatusideoiden toteuttaminen eri työmuodoissa	- Kannustetaan seurakuntalaisia suosimaan mm. reilun kaupan tuotteita esimerkiksi kertomalla niistä eri tilaisuuksissa	jatkuva	Lähetys sihteeri Minna Sorvala
	- Lapsia ohjataan kerhoissa lajittelemaan jätteet	jatkuva	Varhaiskasvatustyön viran- ja toimenhaltijat
	- Lähiluontoon ja -ympäristöön tehdään retkiä säännöllisesti - Lähiluonnosta kerätään luonnonmateriaaleja ja käytetään askartelussa	jatkuva	Varhaiskasvatuksen viran- ja toimenhaltijat

6. Jätehuolto

6.1 Jätehuoltoselvitys

Seurakunnan jätehuolto on toteutettu Kempeleen kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kiinteistöhoitaja Markku Kelhä on vuonna 2005 tehnyt seurakunnan jätehuoltoselvityksen ja sitä on täydennetty vuonna 2012 (Liite 3).

6.2 Jätehuoltosuunnitelma

Kiinteistöhoitaja Markku Kelhä on vuonna 2005 laatinut Kempeleen seurakunnalle jätehuoltosuunnitelman (liite 4). Kiinteistökohtaiset jätteiden lajittelupisteet on esitetty jätehuoltoselvityksessä.

6.3 Hyötyjätteen keräys

Hyötyjätteen keräyksessä noudatetaan Kempeleen kunnan asettamia jätehuoltomääräyksiä. Paperinkeräyksestä on tehty sopimus paikallisen kuljetusliikkeen kanssa. Jokaisessa työhuoneessa on oma paperinkeräyslaatikko, johon kerätään vain paperinkeräykseen soveltuvaa paperia. Siivooja tyhjentää huoneiden laatikot ja kuljettaa keräyspaperin jätekatoksessa olevaan 600 litran keräysastiaan, jonka kuljetusliike tyhjentää tarvittaessa. Pahvia ja kartonkia kerätään kaikissa muissa seurakunnan kiinteistöissä paitsi vanhalla kirkolla.

Pienmetallin keräyspiste on hautausmaalla. Lisäksi pienmetallia kerätään keskustan seurakuntakeskuksessa keräysastiaan, jonka kiinteistöhoitaja tyhjentää tarpeen vaatiessa kunnan järjestämiin keräyspisteisiin. Hautausmaalla ja keskustan seurakuntakeskuksessa kerätään keräyslasiä säilytysastioihin, ja kiinteistöhoitaja tyhjentää astian tarpeen vaatiessa kunnan keräyspisteisiin.

6.4 Vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilön nimeäminen

Ongelmajätteiden käsittelyssä noudatetaan Kempeleen kunnan asettamia jätehuoltomääräyksiä. Vaaralliset jätteet kiinteistöhoitaja Markku Kelhä kerää sopivaan lukittuun varastoon, josta hän

vie ne Kempeleen jätekuljetuksen niille varaamille paikoille. Jätteet pidetään omissa suljetuissa astioissa, joissa ne toimitetaan keräyspisteeseen. Ennen vaarallisten jätteiden käsittelyä on kiinnitettävä huomiota työturvallisuuteen.

6.5 Bio- ja puutarhajätteen käsittely

Biojätteiden käsittelyssä noudatetaan Kempeleen kunnan jätehuoltomääräyksiä. Kempeleen jätekuljetus toimittaa bio- ja puutarhajätteen Oulun jätehuollon ylläpitämälle jätteiden vastaanotto paikalle Ruskoon. Biojäte hyödynnetään kaatopaikan maisemoinnissa. Hautausmaalla bio- ja puutarhajäte kerätään suureen jätelavaan, joka tyhjennetään tarpeen vaatiessa. Keskustan ja Kokkokankaan seurakuntakeskuksissa, vanhassa pappilassa ja leirikeskuksessa biojäte kerätään keräyssäiliöihin, jotka Kempeleen jätehuolto tyhjentää tarpeen vaatiessa. Biojäteastioiden kansissa on selkeät lajitteluohjeet.

6.6 Kaatopaikkajätteen määrän seuranta

Kempeleen jätekuljetus toimittaa vuosittain raportit kiinteistökohtaisista jätemääristä. Raporteissa seurataan seka-, energia-, bio-, puujätteen ja keräyskartongin syntymääriä.

6.7 Hautakymtilät ja kukkalaitteet

Seurakuntalaisia on opastettu poistamaan ja lajittelemaan käytettyjen hautakymtilöiden metalliosat metallinkeräysastiaan ja muovi sekä steariini energiajäteastiaan. Energiajäte toimitetaan teollisuudelle polttoaineeksi.

6.8 Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys

Kempeleen seurakunnan jätehuolto on järjestetty tarkemmin kuin kunnan jätehuoltomääräykset edellyttävät. Kiinteistöissä lajitellaan esimerkiksi pienmetalli ja lasi, vaikka kunnan jätehuoltomääräykset eivät sitä pienille määrille edellytä. Uudelleenkäytettäväksi soveltuvat tavarat, kuten esimerkiksi vanhat vaatteet, myydään pientä korvausta vastaan, toimitetaan kirpputorille tai annetaan ilmaiseksi jatkokäyttöön. Seurakunnalla on oma kirpputori nimeltään Ilonpisara. Yksipuoleisena käytetty kopiopaperi toimitetaan kerholle lasten piirustus- ja

suttupaperiksi. Kirjekuoret käytetään moneen kertaan. Tyhjät mustepatruunat toimitetaan kierrätykseen.

Lisää tietoa kerättävistä jätteistä löytyvät liitteestä jätehuoltoselvityksestä (liite 3).

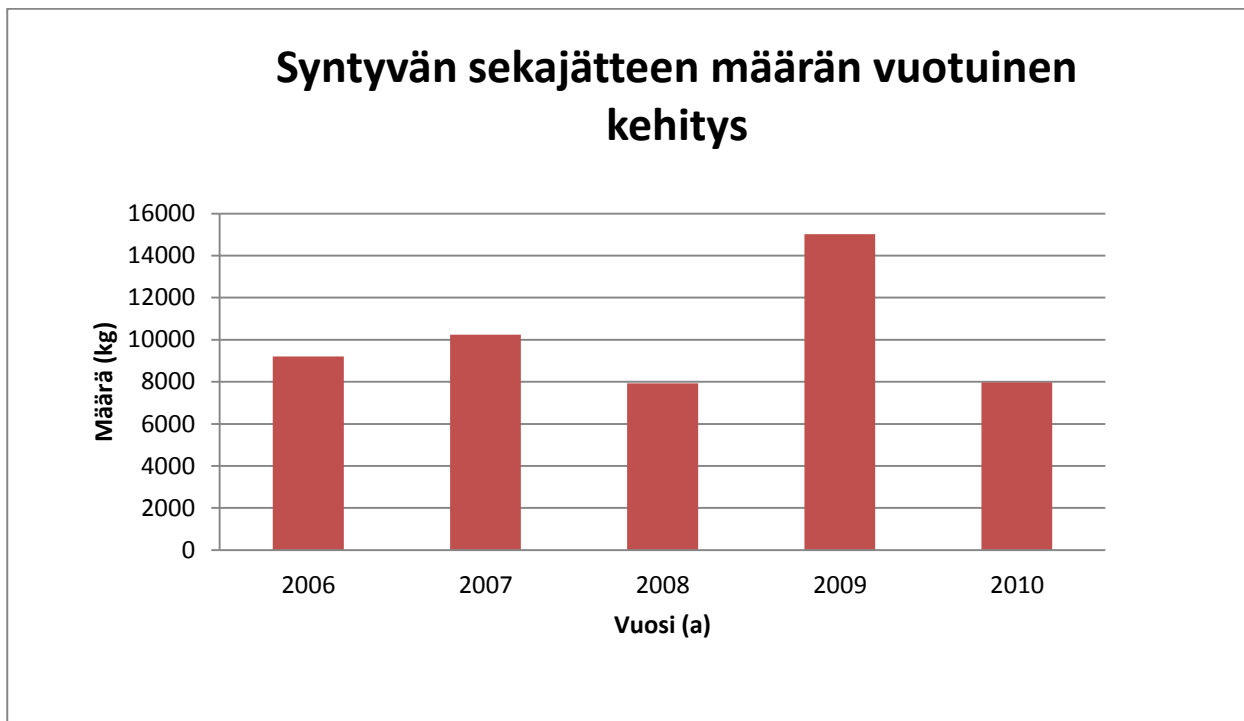
6.9 Kertakäyttötuotteiden vähentäminen

Kertakäyttötuotteiden käytöstä on luovuttu kokonaan. Esimerkiksi keittiössä ja taukutiloissa ei käytetä kertakäyttöastioita, vaan laadukkaita ja hyvin kulutusta kestäviä keraamisia, lasisia ja metallisia astioita. Vessojen paperisista käsipyyhkeistä on luovuttu ja niiden sijasta käytetään kankaisia käsipyyherullajärjestelmiä.

6.10 Kaatopaikkajätteen väheneminen

Taulukossa 1 on esitetty Kempeleen seurakunnan kaikkien kiinteistöiden yhteenlasketut sekajättemäärät vuosilta 2006–2010.

Taulukko 1. Sekajätteen määrän kehitys vuosivälillä 2006–2010.

Alapuolella on esitetty jätemäärät ja prosentuaaliset muutokset vuosittain ajanjaksolla 2006–2010.

Vuosi 2006	9210 kg
Vuosi 2007	10237 kg
erotus	1027 kg
Muutosprosentti	10 %

vuosi 2007	10237 kg
Vuosi 2008	7930 kg
Erotus	-2307 kg
Muutosprosentti	-22,50 %

Vuosi 2008	7930 kg
Vuosi 2009	15016 kg
Erotus	7086
Muutosprosentti	47,20 %

Vuosi 2009	15016
vuosi 2010	7975
Erotus	-7041 kg
Muutosprosentti	-46,90 %

Vuoden 2006 ympäristöohjelmassa on asetettu tavoitteeksi vähentää kaatopaikkajätteen määrää 5 % vuodessa. Vuosina 2008 ja 2010 jätemäärä on vähentynyt reilusi yli tavoitteiden, mutta vuosina 2007 ja 2009 jätteen määrä on lisääntynyt. Jätteen syntymäärien kasvua voidaan selittää kiinteistön käyttöasteen nousemisella. Vuoden 2009 korkea jätemäärää selittää osittain Kempelehallin tapahtuma (hiippakunnalliset lähetysjuhlat), jossa muodostui jätettä 966 kg.

Hautausmaalla kiinteistöhoitaja korjaa ihmisten lajittelussa tekemät virheet. Näin estetään pienen lajitteluvirheen johtaminen suureen määrään sekajätettä.

6.11 Kompostointi

Seurakunnassa ei omatoimisesti kompostoida jätettä tällä hetkellä, mutta aumakompostialueen perustamista tulevalle uudelle hautausmaalle harkitaan.

6.12 Hyötyjätepiisteet hautausmaalla

Hautausmaalle on järjestetty uusia jätteiden lajittelupisteitä. Hautausmaalla on omat astiat sekajätteelle, biojätteelle, energia/muovijätteelle, keräyskartongille, keräyspaperille ja pienmetallille. Lisäksi lasinkeräys on järjestetty. Kaikissa lajittelupisteissä on siistit aitaukset ja selkeät lajitteluohjeet.

6.13 Muut toimenpiteet

Yksipuoleisena käytetty kopiopaperi toimitetaan kerhopisteisiin piirustus- ja suttupaperiksi. Ennen vuotta 2011 hankittuja vanhoja ATK-laitteita myydään tai annetaan henkilökunnalle sitä mukaa kun niitä poistuu käytöstä.

6.14 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Sekajätteen määrälle asetettu 5 % vuotuinen vähenemisen tavoite ei ole toteutunut jokaisena vuonna. Tämä voidaan suurilta osin selittää kiinteistöjen käyttöasteiden paranemisella. Vuonna 2010 saavutettiin kuitenkin noin 47 % väheneminen vuoden 2009 jätemäärään verrattuna. Vuoden 2010 jätemäärä on myös pienempi kuin vuoden 2006 jätemäärä. Kehityksen suunta on oikea.

Hautausmaan jätehuollon kehittämistavoitteet on kaikki saavutettu. Hautausmaan jättepisteille on asennettu selkeät lajitteluohjeet kerättävistä jätelajeista. Jättepisteiden ympärille on rakennettu siistit aitaukset. Hyötyjätteiden lajittelun onnistumista seurataan aktiivisesti. Lajiteltu kynttiläjäte toimitetaan energiajätteenä polttoaineeksi. Puutarhajätteen lava on siirretty sivummalle ja varmistettu, että se on vain henkilökunnan käytössä. Lajittelupisteisiin on asennettu puutarhajäteastia. Tyhjille paristoille on järjestetty keräysastia kopiohuoneeseen.

6.15 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika-taulu	Vastuuhenkilöt
Kaatopaikkajätteen määrän vähentäminen 5 % vuodessa (ympäristöindikaattori)	Jättemäärien seuraaminen	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
Hautausmaan jätehuollon kehittäminen	Hyötyjätteiden lajittelun onnistumisen seuraaminen	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Lajitellun kynttiläjätteen toimittaminen jatkokäsittelyyn Kempeleen jätekuljetukselle	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä

7 Siivous

7.1 Ympäristöselvitys

Seurakunnan siivoustoiminnot selvitettiin luonnonvaraopiskelijoiden ympäristökatselmuksessa vuonna 2005. Ympäristökatselmusta on täydentänyt Maria Lauronen vuonna 2006. Seurakunnan siivous on ulkoistettu ja sitä hoitaa siivouspalveluyritys SOL. Pesulapalveluissa käytetään Oulun Keskuspesula Oy:tä ja SOL:n pesulapalveluita. SOL:n vastuuhenkilönä seurakunnan tilojen siivouksessa toimii Eeva Käkelä.

7.2 Hankintojen ympäristökriteerit

Siivous-, käsienspesu- ja pyykinpesuaineiden hankinnoista vastaa ulkopuolinen siivouspalveluyritys SOL. SOL palveluilla on käytössä oma ympäristöohjelma, joka perustuu ISO 14001 ympäristöstandardiin ja ISO 9000:2000 laatustandardiin. Hankinnoissaan SOL huomioi ympäristönäkökohdat ja pyrkii valitsemaan ympäristömerkityt tuotteet. Ympäristöystävälliset pesu- ja puhdistusaineet hankitaan tiivisteinä suurissa pakkauksissa.

Siivousvälineinä käytetään kestäviä ja pestäviä mikrokuituliinoja. Siivooja kerää lajitellut jätteet siivouskärryn eri lokeroihin ja toimittaa ne jätekatoksessa sijaitseviin keräyssäiliöihin. Siivouksen yhteydessä roskapussien sisältö tyhjenetään, mutta itse pussi vaihdetaan vain tarvittaessa. Seurakunnassa käytettävissä roskapusseissa on avainlippu–kotimaisuusmerkki. Biojätteiden lajittelussa käytetään biohajoavia Bioska–pusseja.

Kempeleen seurakunta käyttää Oulun Keskuspesula Oy:tä, jolla on ympäristöselonteko ja sen toimintajärjestelmä on toteutettu ISO 9000:2000 ja ISO 14001 standardien mukaisesti. Keskuspesulan käyttövedestä 95 % on OYS:n laitteistoissa kiertänyttä puhdasta lauhdevettä. Pesula hyödyntää veden ja sen lämmön prosesseissaan.

7.3 Henkilökunnan koulutus

SOL:n siistijöiden koulutukseen kuuluu ympäristöasioihin perehdyttäminen. Ympäristöalan täydennyskoulutusta ja -kurssitusta järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Jokaiselle palveluvastaavalle on jaettu ympäristöoppaat. Ympäristöoppaassa käsitellään mm. kestävän

kehityksen periaatteet, elinkaariajattelu, jätelaki ja jätteiden lajittelu, vinkkejä veden ja energian säästämiseksi sekä tietoa pesuaineiden ympäristövaikutuksista. Asiakaskohtaiseen ympäristöasioiden kartoittamiseen oppaassa on valmis lomake jokaisen palveluvastaavan käyttöön

Oulun Keskuspesula Oy:llä on perehdyttämisen- ja täydennyskoulutuksia, joilla motivoidaan henkilöstö huolehtimaan ympäristöasioista. Seurakunnan henkilökunnasta suntiot saavat siivousohjeiden osana koulutustaan.

7.4 Haitallisista aineista luopuminen

Haitallisia aineita käytetään erittäin vähän. Käytössä on vain yksi haitalliseksi luokiteltava tahranpoistoaine, jota ei juurikaan käytetä käytännön siivoustyössä.

7.5 Vaihtoehtoiset tuotteet

SOL käyttää kestäviä ja pestäviä mikrokuituliinoja siivouksessa. Näin vähennetään veden ja pesuaineen tarvetta. Ei käytetä huuhteluaineita. Siivoustoimissa käytetään ympäristöystävällisiä ja -merkittyjä pesuaineita.

7.6 Muut toimenpiteet

Siivouspalveluyritys SOL:n työskentelyn pohjana on toimintajärjestelmä, joka sisältää ISO 14001 - ympäristöstandardin, ISO 9000:2000 -laatustandardin ja OHSAS 18001 -turvallisuusspesifikaatiot.

Oulun Keskuspesula Oy:llä on ympäristöselonteko, ja sen toimintajärjestelmä on toteutettu ISO 9000:2000- ja ISO 14001 -standardien vaatimusten mukaan. Oulun Keskuspesulan käyttövedestä noin 95 % on Oulun Yliopistosairaalan laitteistoissa kiertänyttä puhdasta lauhdevettä. Pesula hyödyntää veden ja sen lämmön pesuprosesseissaan. Höyryn Oulun Keskuspesula ostaa Oulun Energialta. Höyryn tuottamiseen tarvittavasta energiasta noin puolet tulee kaatopaikalta johdettavasta biokaasusta.

Siivouksen yhteydessä roskapussien sisältö tyhjenetään, mutta itse pussi vaihdetaan vain tarvittaessa. Pyykit pestään täysillä pyykkikoneilla. Pakkauskoot valitaan käytön mukaan. Siivoustasoa seurataan jatkuvasti.

7.7 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tavoite puhdistusaineiden ympäristöhaittojen vähentämiseksi on toteutunut hyvin. SOL käyttää pääsääntöisesti vain ympäristömerkittyjä pesuaineita, jotka eivät sisällä ympäristölle haitallisia aineita. Seurakunta on hankkinut ympäristömerkittyjä konetiskiaineita. Kaikki tähteille jääneet käyttöön soveltumattomat puhdistusaineet on toimitettu vaarallisten jätteiden vastaanotto-pisteeseen omissa suljetuissa astioissa.

7.8 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika-taulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristöystävällisesti toteutettu siivous	Kaikki tähteille jääneet käyttöön soveltumattomat puhdistusaineet toimitetaan ongelmajätevarastoon omissa astioissaan	jatkuva	SOL:n siistijät
	Kehitetään luotuja edellytyksiä ympäristöystävälliselle käyttäytymiselle. Esim. jätteiden lajittelu	jatkuva	Koko henkilökunta
	Siivouspalveluiden tarjouspyynnöissä kiinnitetään huomiota ympäristöasioihin. Yhtenä kriteerinä on käytettävien pesuaineiden ympäristöystävällisyys	jatkuva	Talousjohtaja Anneli Salo
	Huolehditaan, että palveluntarjoajalla on käytössään paras käytettävissä oleva tekniikka ja ympäristöystävällisimmät aineet	jatkuva	Talousjohtaja Anneli Salo

8. Energia ja rakentaminen

8.1 Rakentamista ohjaava lainsäädäntö

Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan ympäristö-, rakennus-, maankäyttö-, metsä- ja luonnonsuojelulain sekä muiden lakien ympäristösäädöksiä (www.finlex.fi). Kirkollisten rakennusten rakentamisessa noudatetaan lisäksi kirkkolakia. Suomen ev.lut. kirkon nettisivuilta (www.sakasti.evl.fi) löytyvät ohjeet, lait ja säädökset kirkolliseen rakentamiseen.

8.2 Kulttuuriperinnön suojelu

Seurakunta huolehtii kulttuuriperintöomaisuuden hoidosta. Esimerkiksi kirkkoneuvosto on päättänyt kieltää Vanhan kirkon käytön 1.11 – 30.4 välisenä aikana. Päätös perustuu 320-vuotiaan kirkon sisätilojen lämpötila- ja kosteusvaihteluiden tasaamiseen sekä kirkon seinämaalausten rapistumisen ehkäisemiseen. Vanhan kirkon maalaukset on tarkoitus restauroida lähitulevaisuudessa. Seurakunnan työntekijöille on järjestetty kulttuuriperintöiltapäivän muodossa tietoisuutta liittyen Vanhan kirkon suojeluun. Lisäksi seurakunta huolehtii sankarihaudoista.

8.3 Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit

Seurakunta huomioi ympäristökriteerit uudis- ja korjausrakentamisessa. Esimerkiksi Luurinmutkan leirikeskukseen rakennusmateriaalit olivat ominaisuuksiltaan parempia ja eristepaksuudet suurempia kuin silloisessa laissa vaadittiin.

8.4 Energian- ja vedenkulutuksen seuranta

Sähkön, lämmön ja veden kulutusta seurataan tarkasti. Lukemat on kirjoitettu kuukausittain ylös huoltokirjaan ja kiinteistöjen vuosiseurantaan vuodesta 2005 lähtien. Hautausmaiden sähkönkulutus on vaihtelevaa, johtuen hautauksien määrästä. Hautaukset lisääntyvät vuosi vuodelta ja näin ollen myös sähkönkulutus lisääntyy. Näin käy varsinkin talvella, kun joudutaan käyttämään roudansulatusta.

8.5 Energiakatselmus

Seurakunnassa on suoritettu vuonna 2011 kaikki kiinteistöt kattava laaja kuntokartoitus. Kartoituksessa on otettu LVIS -kysymykset huomioon.

8.6 Energiavastuuhenkilö

Seurakunnassa on energiavastuuhenkilöksi nimetty Markku Kelhä, joka raportoi energian ja veden kulutuksesta talousjohtajalle.

8.7 Neuvonta ja opastus

Henkilökuntaa on opastettu säästävään energiankäyttöön. Esimerkiksi toimistohuoneiden valot on ohjeistettu sammuttamaan, jos tila jää tyhjäksi yli 10 minuutiksi. Kiinteistöjen valot ja tietokoneet sammutetaan yöksi. Lisäksi tietokoneiden energiansäästötilat on aktivoitu.

8.8 Ekologinen rakentaminen

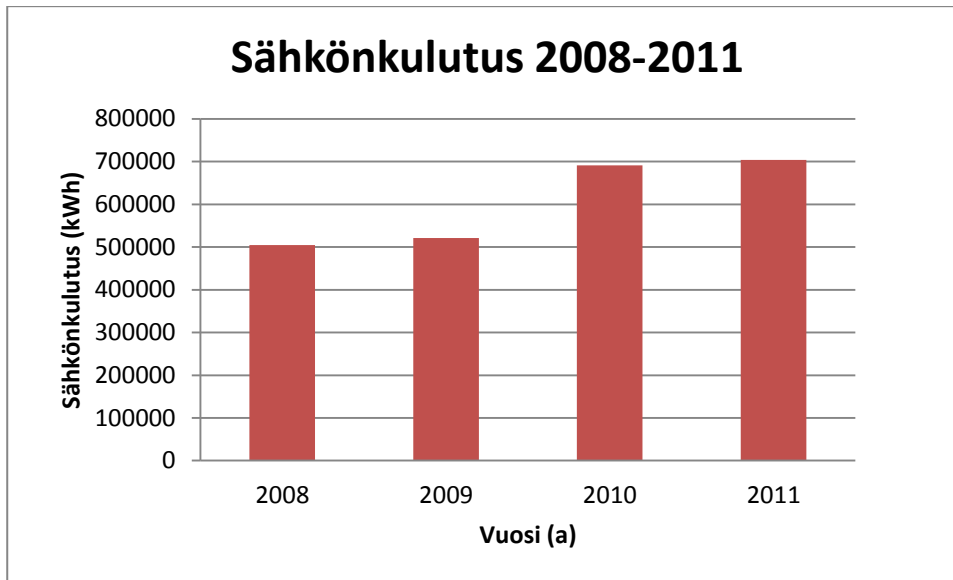
Seurakunnan uutta leirikeskusta, Luurinmutkaa, rakennettaessa vuosina 2009–2010 on materiaalivalinnoilla ja eristevahvuuksilla toteutettu ekologisen rakentamisen periaatteita. Esimerkiksi eristevahvuudet ovat huomattavasti paksummat kuin silloiset rakennusmääräykset vaativat. Runko ja verhous on rakennettu puusta. Rakentamisvaiheessa on pyritty minimoimaan jätteiden syntymäärät ja käyttämään kierrätettyjä materiaaleja.

Vanhaan pappilaan on asennettu ilmalämpöpumppu. Uudessa ja vanhassa kirkossa sekä keskustan ja Kokkokankaan seurakuntakeskuksissa on lämmitysjärjestelmänä kaukolämpö.

8.9 Säästötavoitteiden toteutuminen

Taulukossa 2 on esitetty seurakunnan kaikkien kiinteistöjen yhteenlasketut sähkönkulutusmäärät (kWh) vuosien 2008–2011 aikana.

Taulukko 2. Sähkönkulutus (kWh) vuosina 2008–2011.

Alapuolella on esitetty sähkönkulutuksen vuotuiset kulutusmäärät ja prosentuaaliset muutokset ajanjaksolla 2008–2011.

Vuosi 2008	504537 (kWh)
Vuosi 2009	521217 (kWh)
Muutos	+16680 (kWh)
Muutos %	+3,2 %

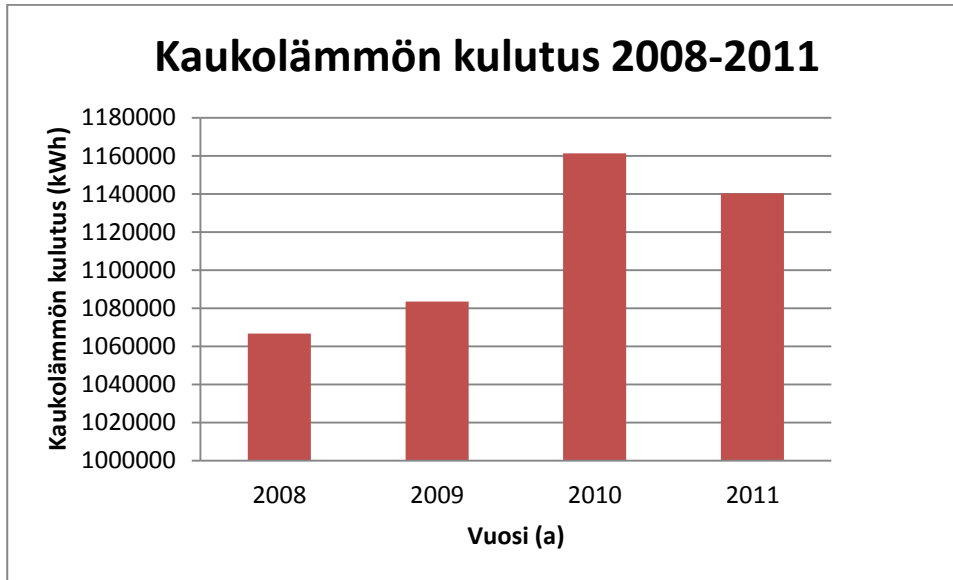
Vuosi 2009	521217 (kWh)
Vuosi 2010	691204 (kWh)
Muutos	+169987(kWh)
Muutos %	+24,6 %

Vuosi 2010	691204 (kWh)
Vuosi 2011	703967 (kWh)
Muutos	+12763 (kWh)
Muutos %	+1,8 %

Edellisessä ympäristödiplomissa on asetettu tavoitteeksi sähkönkulutuksen pieneneminen yhdellä prosentilla vuodessa. Tähän tavoitteeseen ei ole päästy vaikka käytössä on monia energiaa säästäviä menetelmiä. Sähkönkulutuksen kasvu voidaan suurelta osin selittää kiinteistön käyttöasteen nousemisella. Kiinteistöissä on aiempaa enemmän ihmisiä päivisin, ja kiinteistöjä käytetään paljon myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Taulukossa 3 on esitetty seurakunnan kaikkien kiinteistöjen yhteenlasketut vuotuiset kaukolämmön kulutuksen määrät (kWh) vuosien 2008–2011 aikana.

Taulukko 3. Kaukolämmön kulutus vuosina 2008–2011.

Alapuolella on esitetty kaukolämmön vuotuiset kulutusmäärät ja prosentuaaliset muutokset ajanjaksolla 2008–2011.

Vuosi 2008	1066780 (kWh)
Vuosi 2009	1083516 (kWh)
Muutos	+16736 (kWh)
Muutos %	+1,5 %

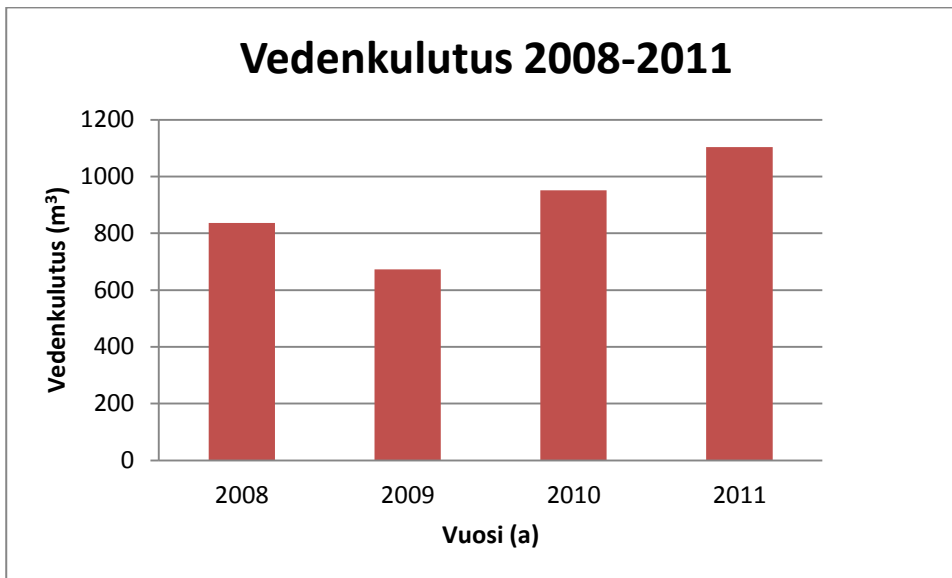
Vuosi 2009	1083516 (kWh)
Vuosi 2010	1161319 (kWh)
Muutos	+77803 (kWh)
Muutos %	+6,7%

Vuosi 2010	1161319 (kWh)
Vuosi 2011	1140318 (kWh)
Muutos	-21001 (kWh)
Muutos %	-1,8%

Tavoite vähentää lämmitysenergian kulutusta 1-2 % vuodessa on toteutunut vain vuonna 2011. Suurelta osin tämäkin voidaan selittää kiinteistöjen kohonneella käyttöasteella. Vuonna 2011 kaukolämmitysenergian käyttömäärä on vähentynyt yli prosentin. Kehityksen suunta on siis oikea siitakin huolimatta, että kiinteistöjen kohonnut käyttöaste asettaa energiansäästämahdollisuuksille omat haasteensa.

Taulukossa 4 on esitetty seurakunnan kaikkien kiinteistöjen yhteenlasketut vuotuiset vedenkulutuksen määrät (m³) vuosien 2008–2011 aikana

Taulukko 4. Vedenkulutus vuosina 2008–2011.

Alapuolella on esitetty veden vuotuiset kulutusmäärät ja prosentuaaliset muutokset ajanjaksolla 2008–2011.

Vuosi 2008	836 (m ³)
Vuosi 2009	673 (m ³)
Muutos	-163 (m ³)
Muutos %	-19,5 %

Vuosi 2009	673 (m ³)
Vuosi 2010	951 (m ³)
Muutos	+278 (m ³)
Muutos %	+29,3 %

Vuosi 2010	951 (m ³)
Vuosi 2011	1104 (m ³)
Muutos	+153 (m ³)
Muutos %	+13,8 %

Tavoite vähentää vedenkulutusta 1 % vuodessa on toteutunut vuonna 2009, mutta sen jälkeen vedenkulutus on lähtenyt nousuun. Nousu voidaan suurelta osin selittää kiinteistöjen käyttöasteen kohoamisella.

8.10 Uusiutuva energia

Kempeleen seurakunnassa käytettävästä sähköstä 20 % tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä (vesi-, tuuli-, aurinko-, bio-, ja puuvoimalla). Vanhaan pappilaan on asennettu ilmalämpöpumppu. Tulevaisuudessa uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön osuutta seurakunnassa käytettävästä sähköstä pyritään kasvattamaan.

8.11 Ympäristömerkitty energia

-

8.12 Energiansäästöviikko

-

8.13 Tilojen käyttöasteen tehostaminen

Seurakunnassa kiinteistöjen käyttöastetta on nostettu monin eri keinoin. Seurakuntakeskuksen tilankäyttöä on tehostettu ja seurakunnan tiloja vuokrataan ulkopuolisille. Esimerkiksi Luurinmutkan leirikeskusta vuokrataan ulkopuolisille. Kokkokankaan ja keskustan seurakuntatiloja on vuokrattu puolustusvoimille, kunnille ja muille yksityistahoille sekä seurakuntalaisille heidän tilaisuuksiinsa. Seurakunnan nuorisotyöllä on käytössä liikuntavuoroja koulun urheilutiloissa; omia urheilutiloja ei ole rakennettu vaan tilat vuokrataan ulkopuolelta.

8.14 Muut toimenpiteet

Seurakunnassa on käytössä reaaliaikainen sähkönkulutuksen seuranta. Osa kiinteistöjen lamputa on poistettu käytöstä. Toimistohuoneista sammutetaan valot huoneen jäädessä tyhjäksi yli 10 minuutiksi. Yön ajaksi tiloista sammutetaan valot ja tietokoneet. Tietokoneiden energiansäästötilat on aktivoitu.

8.15 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteet ja niiden toteutuminen lämmitysenergian, sähkön ja veden osalta on käyty läpi kohdassa 8.9 Säästötavoitteiden toteutuminen. Vuoden 2006 energiakatselmuksessa esitetyt toimenpide-ehdotukset on käyty läpi ja selvitetty jo vuonna 2006. Kaikkiin seurakunnan kiinteistöihin on tehty vuonna 2011 kattava kuntokartoitus, jossa on huomioitu myös LVIS näkökohdat. Työhuoneista sammutetaan valot aina kun ne jäävät tyhjilleen yli 10 minuutiksi. Sadevesienkeruujärjestelmän selvitys hautausmaalla ei ole vielä toteutunut.

8.16 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Päämäärä: Energiankäytön tehostaminen ja energiankulutuksen vähentäminen.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Lämmitysenergian kulutuksen vähentäminen 1-2 % vuodessa	Lämmitysenergian kulutusta seurataan	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
	Huonekohtaisten lämpötilojen mittaaminen ja lämmön pudottaminen tarvittaessa	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
Sähkönkulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Siirrytään käyttämään LED-lamppuja siltä osin kuin mahdollista	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
Sähkönkulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Valot sammutetaan tiloista, joista poistutaan vähintään 10 minuutiksi	jatkuva	Koko henkilöstö
Vedenkulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Vedenkulutuksen seurannan jatkaminen	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
Vedenkulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Sadevesienkeruujärjestelmän jatkoselvitys hautausmaalla	v. 2012	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä

9. Ruoka ja keittiöt

9.1 Ympäristöselvitys

Kempeleen seurakunnan ruoka ja keittiö -ympäristöselvitys on laadittu vuonna 2012. Seurakunnassa pyritään käyttämään lähi- ja luomutuotteita sekä reilun kaupan tuotteita. Kotimaisuus on myös tärkeä kriteeri hankinnoissa.

9.2 Ympäristömerkityt tuotteet

Ruoka-ainehankinnoissa ja muissa keittiöhankinnoissa on ohjeistettu käyttämään ympäristömerkittyjä tuotteita aina kun se on mahdollista. Esimerkiksi pesuaineissa on joutsenmerkki.

9.3 Reilun kaupan tuotteet

Seurakunnan keittiössä käytetään reilun kaupan tuotteita silloin kun niitä on saatavilla. Sopivia tuotteita ei ole aina löytynyt, eikä reilun kaupan tuotteiden hankkimisesta vastaavaa henkilöä ole ollut. Henkilökunnan ja vapaaehtoisten sitoutuminen reilun kaupan tuotteille on voinut aikaa. Hankittavista hedelmistä, kasviksista, kuiva-aineista, kahvista ja teestä 70–100 % on reilun kaupan tuotteita. Kokouskahvina käytetään kirkon ulkomaanavun kahvia, joka on reilun kaupan kahvia.

9.4 Ravintosuositukset

Seurakunnan joukkoruokailuissa toteutetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimia ravitsemussuosituksia. Viljavalmisteet, peruna, kasvikset, hedelmät ja marjat ovat tärkeä osa ruokalistan perusrunkoa. Lisäksi pyritään valmistamaan sesonginmukaista ruokaa. Kempeleen seurakunnalla on laadittuna kirjallisena ruokahuollon järjestämisen periaatteet (liite 5) ja ne on hyväksytty Kirkkoneuvostossa 8.12.2005. Periaatteiden mukaan ruokalista ja ruuanvalmistusohjeet laaditaan niin, että ruoka sisältää energia- ja suojaravintoaineita suositusten mukaan.

Erytisruokavaliot huomioidaan seurakunnan joukkoruokailussa, tilaisuuksissa ja kahvituksissa hyvin. Esimerkiksi ennen leirejä osallistujilta kysytään erityisruokavalioiden ja ne ilmoitetaan emäntäpalvelulle tai kahvitusten järjestäjälle. Kasvisruokavaihtoehto on aina saatavilla.

9.5 Lähituotteet

Seurakunta käyttää läheltä saatavia leipomotuotteita, perunaa, kalaa ja peruselintarvikkeita. Leipomotuotteet tulevat Huovisen leipomosta (Oulu), kalatuotteet Hätälä oy:ltä (Oulu) ja perunat Tervakankaan perunalta (Siikajoki). Lähituotteita käyttämällä tuetaan paikallisia tuottajia ja säästetään kuljetuskustannuksissa. Lisäksi käytetään myös muita lähellä valmistettuja peruselintarvikkeita. Hankinnoissa suositaan kotimaisia tuotteita silloin kun lähituotevaihtoehtoa ei ole saatavilla.

9.6 Luomutuotteet

Seurakunnan keittiötoiminnassa käytettävistä elintarvikkeista maito, jauhot ja leipä ovat luonnonmukaisesti tuotettuja. Muita luomutuotteita suositaan mahdollisuuksien mukaan.

9.7 Kasvisruoka

Kasvisruoka on aina saatavilla.

9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti

Reilun kaupan tuotteiden käyttö on käsitelty kappaleessa 9.3 Reilun kaupan tuotteet. Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti, kahvi- ja teehankinnoista 70–100%.

9.9 Ympäristöpassi

-

9.10 Muut toimenpiteet

Tyhjät kahvipussit kierrätetään esimerkiksi askartelumateriaalina. Muoviset rasiat, kuten esimerkiksi tyhjät leviterasiat, kierrätetään. Tyhjät mehukanisterit käytetään vesiastioina. Muovipulloja käytetään esimerkiksi siman valmistusastioina. Muovipussit käytetään roskapusseina. Käytetään kotimaisia ympäristöystävällisiä pesuaineita. Keittiölaitteet ovat kotimaisia ja niiden huollosta vastaa paikallinen yritys. Ruokaloissa ja keittiöissä ei käytetä kertakäyttöastioita vaan kestäviä keraamisia, lasisia ja metallisia astioita. Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden ollessa tyhjiä. Ruuan hävikkiä on pienennetty laskemalla raaka-ainemäärät henkilömäärien mukaan.

9.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Edellisessä ympäristödiplomissa asetetut tavoitteet keittiö- ja ruokahuollolle ovat pääasiassa toteutuneet hyvin. Luomu- ja lähituotteiden käyttöä suositaan ja niitä käytetään aina kun mahdollista. Reilun kaupan osuus kahvi- ja teehankinnoissa on 70–100 %. Laitehankinnoilla ei ole voitu vaikuttaa keittiön energiankulutukseen, koska uusia laitehankintoja ei ole tehty. Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden ollessa tyhjiä. Kaikkiin seurakunnan kiinteistöihin on vuona 2011 tehty kattava kuntokartoitus, jossa on huomioitu LVIS -asiat. Reilun kaupan viikkoa ei ole vietetty. Ympäristömerkittyjä tuotteita käytetään, mutta niiden määrä ei varsinaisesti ole lisääntynyt.

9.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristöystävälliset, eettiset, luonnonmukaiset ja kestävän kehityksen periaatteita noudattavat keittiö- ja ruokahuollon hankinnat	Käytetään ympäristömerkittyjä tuotteita aina kun mahdollista	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Luomu- ja lähituotteiden käytön suosiminen	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Suositaan kotimaisia tuotteita	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Käytetään reilun kaupan tuotteita aina kun mahdollista	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Ostetaan tuotteet suurissa pakkauksissa aina kun se on järkevää	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Keittiöiden energiankulutuksen vähentäminen	Keittiölaitehankinnoissa suositaan A-energiamerkittyjä tuotteita	jatkuva	Talousjohtaja Anneli Salo
	Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden jäädessä tyhjäksi	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
Hävikin ja syntyvän jätemäärän vähentäminen	Keittiötoiminnassa suunnitellaan keittiötuotteiden valmistus ja ostaminen järkeväksi hävikin minimoimiseksi	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Osa jäljelle jääneistä tuotteista voidaan käyttää muissa seurakunnan tilaisuuksissa. Hygieniakysymykset otetaan huomioon.	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva
	Keittiötoiminnassa kierrätykseen motivoinnin työkaluna otetaan käyttöön eri vuosien jätemäärien vertailu	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Pasi Jarva

10. Toimistotyö

10.1 Ympäristöselvitys

Seurakunnan toimistoja käsittelevä ympäristöselvitys on tehty vuonna 2006. Kokkokankaan seurakuntakeskuksessa on saman verran toimistotiloja kuin vuonna 2006 tehtyyn ympäristödiplomiin on kartoitettu. Vuonna 2011 keskustan seurakuntakeskuksessa on suoritettu kiinteistön käyttöastetta parantavia toimia. Aiemmasta hiljentymishuoneesta on tehty toimisto seurakuntapastorille ja hiljentymishuone siirretty entisen kopiohuoneen tilalle. Kopiohuone on siirretty toimistotarvikehuoneeseen ja toimistotarvikehuone tyhjilleen jääneeseen seurakunnan serverihuoneeseen.

Toimistihuoneiden jätehuolto on järjestetty pitkälti vuoden 2006 ympäristödiplomissa esitetyllä tavalla. Jokaisessa työhuoneessa on sekajäteastia ja keräyspaperiastia. Astioissa on selkeät lajitteluohjeet. Uusille työntekijöille järjestetään perehdytys toimiston jätteiden keräystavoista.

10.2 Energiansäästö

Kopiokone menee säästötilaan yöksi ja tietokoneiden lepotilatoiminnot on aktivoitu käyttöön. Yön ajaksi tietokoneet ja näytöt sammutetaan kokonaan. Osa kiinteistöjen lamputista on vielä hehkulamppuja, mutta ne vaihdetaan energiansäästölamppuihin sitä mukaa kuin ne menevät rikki. Osa kiinteistöjen lamputista on ruuvattu irti energian säästämiseksi – on kuitenkin huolehdittu, että työskentelyn vaativa valaistus säilyy. Henkilökuntaa ohjeistetaan sammuttamaan valot jos huoneesta poistutaan yli 10 minuutiksi.

Kannettavat tietokoneet ovat energiaystävällisempiä kuin pöytäkoneet. Kannettavien tietokoneiden määrä on jonkin verran kasvussa. IT-aluekeskus vastaa uusien koneiden hankinnasta ja energiaystävällisyys ei ole hankinnoissa määräävä kriteeri vaan rajat tulevat seurakunnan budjetista. Seurakunnalla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa IT-aluekeskuksen päätöksiin. Kannettavat tietokoneet ovat tuplasti kalliimpia kuin pöytäkoneet.

10.3 Toimiston hankinnat

Toimistoissa käytettävät kopio- ja tulostuspaperit ovat ympäristömerkittyjä tuotteita. Esimerkiksi normaali A4 – tulostus – ja kopiopaperi, joita pääasiallisesti käytetään, ovat joutsenmerkillä merkittyjä. Tämä tarkoittaa, että paperin valmistuksessa on otettu huomioon metsien käyttö ekonomisesta, ympäristöllisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Valmistuksessa ei myöskään käytetä klooria, vaan ympäristöystävällisiä yhdisteitä ja lisäksi ne on tehty ISO 9706 standardin mukaisesti. Seurakunnassa käytettävät kirjekuoret on valmistettu 100 % kierrätyspaperista.

Aiemmin seurakunnan kaikissa tulostimissa on käytetty uudelleen täytettäviä kierrätyskasetteja. Koska uusiokasetteja toimittava firma on lopettanut toimintansa, eikä yhtä hyvälaatuista, uudelleen täytettäviä muste-/värikäsetteja toimittavaa firmaa ole yrityksestä huolimatta löytynyt, käytetään toimistojen tulostimissa kierrätykseen kelpaavia tulostimien alkuperäismustekasetteja.

IT-aluekeskus vastaa seurakunnan uusien koneiden hankinnasta ja energiaystävällisyys ei ole hankinnoissa määräävä kriteeri vaan rajat tulevat budjetista. Seurakunnalla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa IT-aluekeskuksen päätöksiin.

10.4 Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet

Seurakunnassa käytetään uusiopaperia ja kirjekuoria. Kirjekuoret, kansiot ja muovitaskut käytetään moneen kertaan.

10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen

Seurakunnassa tapahtuvia kopiointeja ja tulostuksia seurataan kuukausittain. Kuukausien välillä on vaihtelua määrien osalta. Keräkuukausien aikana kopio- ja tulostusmäärät ovat pienempiä kuin esimerkiksi toukokuussa ja marraskuussa, jolloin määrissä on useiden tuhansien kappaleiden ero. Tämä johtuu pitkälti siitä, että keväällä tulostusta ja kopiointia tehdään tilinpäätökseen liittyen ja marraskuussa taas talousarvioon ja toiminta- ja taloussuunnitelmaan liittyen.

Seurakunnan sisäisessä viestinnässä on vuodesta 2009 lähtien painotettu sähköistä viestintää. Seurakunnassa on silloin otettu käyttöön työyhteisön oma intranet. Kevään 2012 aikana

seurakunnan nettisivujen intranet on tarkoitus laajentaa siten, että luottamushenkilöt pystyvät selaamaan intranetin sisältöä. Jatkossa toimintaa on tarkoitus kehittää niin, että luottamushenkilöt pystyvät vastaanottamaan kokouskutsut ja kokousmateriaalit intranetin kautta. Näin vähennetään tulostettavan paperin määrää huomattavasti. Vanhoja kirjekuoria käytetään uudelleen ja konseptipaperit sekä yksipuoleiset kopiopaperit hyödynnetään suttupaperina. Turhaa kopiointia ja tulostamista pyritään välttämään.

10.6 Green Office

-

10.7 Muut toimenpiteet

Kalusteita kierrätetään ja rikki menneet kalusteet pyritään korjaamaan. Heti ei osteta uutta rikkimenneen tilalle. Viherkasvit luovot toimistoihin ja muihin seurakunnan tiloihin viihtyisyyttä. Viherkasveja löytyy esimerkiksi virastosta, toimistoista, seurakuntasaleista ja kirkoista.

10.8 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Edellisessä ympäristödiplomissa on asetettu paperin käytön vähenemisen vuotuiseksi tavoitteeksi 1 %. Tähän tavoitteeseen ei ole päästy, vaikka pienennystoimintoa, kaksipuoleista kopiointia ja tulostusta sekä vihkotoimintoa paperin kulutuksen vähentämiseksi käytetäänkin. Yhtenä selittävä tekijänä on, että viestinnän laadusta ei ole haluttu tinkiä. Tiedotusta ja viestinnän laatua on pikemminkin lisätty.

Seurakunnalla ei ole enää mahdollisuutta vaikuttaa hankittaviin atk-laitteisiin ja siihen onko laitteilla ympäristömerkkejä. Valinnat suorittaa IT-aluekeskus budjetin rajoissa. Toimiston ongelmajätehuollon tehostaminen on toteutunut. Tavoitteen mukaisesti kopiohuoneeseen on laitettu keräysastia tyhjille paristoille ja siitä on tiedotettu henkilökunnalle.

Tavoite vaihtaa kertakäyttötuotteita kestäviin on toteutunut. Langattomissa hiirissä, näppäimistöissä ja kameroissa käytetään uudelleen ladattavia akkuja kertakäyttöisten paristojen sijaan. Toimistojen energiankulutuksen vähentämisen tavoite on toteutunut. Valot sammutetaan

huoneista, jos ne jäävät tyhjäksi yli 10 minuutiksi. Uusista hankituista tietokoneista 80 % on vähemmän energiaa kuluttavia kannettavia tietokoneita.

10.9 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Paperin säästö on tietoinen tavoite	Toimistopaperin kulutusta seurataan säännöllisesti (ympäristöindikaattori)	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
	Toimistopaperin säästötavoitteeksi asetetaan 1 % vuodessa	jatkuva	Koko henkilöstö
	Vältetään värillisten kopioiden ja tulosteiden ottamista	jatkuva	Koko henkilöstö
	Suositaan 2-puoleis- ja pienennystoimintoa kopioinnissa ja tulostamisessa	jatkuva	Koko henkilöstö
	Kannustetaan sähköisen viestinnän käyttöön ja pyritään kehittämään sitä (esim. intranet ja sähköposti)	jatkuva	Tiedotussihteeri Sari Karvonen
Energiankulutuksen vähentäminen toimistoissa	Siirrytään käyttämään LED-lamppuja siltä osin kuin mahdollista	2012-	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
	Valojen sammuttaminen, kun huoneesta poistutaan yli 10 minuutiksi	jatkuva	Koko henkilöstö

11. Hautausmaat ja viheralueet

11.1 Ympäristöselvitys

Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristöselvitys on tehty luonnonvara-alan opiskelija Niina Valtosen toimesta vuonna 2005. Ympäristöinsinööri Maria Lauronen on täydentänyt ympäristöselvitystä vuonna 2006.

11.2 Hoito-ohjeet ja koulutus

Ympäristönäkökohdat ovat systemaattisesti esillä hautausmaatyöntekijöiden koulutuksessa. Hautausmaiden ja viheralueiden hoidossa ei ole käytössä kirjallisia hoito-ohjeita. Seurakunnan ulkoistettuna palveluna hautausmaapalveluista vastaavalla hautausmaaurakoitsijalla on kaksi työntekijää ja heidän perehdytys on hoidettu suullisesti. Suullisessa perehdytyksessä on otettu esille esimerkiksi lajittelu, kierrätys, ympäristöasiat ja kasvien hyvinvointi. Hautausmaaurakoitsija laatii kirjalliset hoito-ohjeet vuosien 2012 ja 2014 välisenä aikana.

11.3 Perennahoito

Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perenna- ja nurmikkohoito. Hoitohautojen osittaisen vaihtelevuuden vuoksi perennojen käyttö on hankalaa. Kaikissa istutuksissa suositetaan kotimaisia ja alueellisesti kestäviä lajikkeita.

11.4 Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi

Kirkkotarhan kulttuurihistorialliset arvot on kartoitettu ja niistä sekä hautausmaan historiallisista vaiheista on kerrottu enemmän teoksessa Kempeleen kirkko /8./ kappaleessa Kirkkotarha (s. 82-87). Piispa Joh. Gezelius nuorempi antoi päätöksen hautausmaan rakentamisesta 18.1.1694. Hautausmaa ei alkuvaiheessa ollut kovinkaan suuri, mutta sitä on laajennettu useaan otteeseen tämän jälkeen vuosina 1830, 1862, 1896, 1930 ja 1969. Hautausmaan läheisyydessä on kaksi kirkkoa, vanha kirkko 1600-luvulta sekä uusi kirkko, Pyhän kolminaisuuden kirkko, joka on valmistunut vuonna 1993. Vanhan kirkon alla on kaksi kivistä ja kaksi puista hautaholvia, jonne on haudattu yli 130 vainajaa. Viimeinen hautaus hautaholviin suoritettiin vuonna 1796.

Vuonna 1830 kunnostetusta kiviaidasta on säilynyt muutaman kymmenen metrin pituinen jakso, joka myötäilee kirkkotarhan vanhaa rajaa länsitornin, runkokuoneen ja sakariston edustalla. Kyseessä on maisemallisesti arvokas kohde. Sankarihautamuistomerkin muuri on koottu luonnonkivistä ilman laastia vuonna 1952. Kirkon eteläpuolella papinoven edustalla on luultavasti 1700-luvulla kalkkikivistä tehty aurinkokello. Hautakivien muotovalikoima on runsas. /8, s. 84, 87./

11.5 Luonnonmukaisen hoidon alueet

Seurakunnan hautausmaalla on muutamia metsäisiä saarekkeita, joissa on usean huomattavan havupuun rykelmiä. Näitä metsäisiä alueita voi kutsua hallitun hoitamattomuuden alueiksi, koska niissä ei tarvitse toteuttaa jatkuvaa viikoittaista hautausmaanhoitoa. Metsänhoidollisista syistä metsäsaarekkeilla on tehty puustoharvennusta ja risujen keräystä noin kolme vuotta sitten.

Luonnonmuistolehtoa hautausmaalla ei ole, mutta Kempeleen Kokkokankaalle lähivuosina perustettavan uuden hautausmaan suunnittelussa asia otetaan esille, ja siitä on jo jonkin verran keskusteltukin. Suurin osa alueen luonnonympäristöstä pyritään säilyttämään luonnonmukaisena ja mäntymetsälle tyypillisenä. Uudelle hautausmaalle voidaan jättää luonnonvaraisen hoidon alueita lisäämään luonnon monimuotoisuutta. Alueilla viihtyvät perhoset ja muut hyönteiset. Nurmikkoalueita voi myös muuttaa kukkakedoiksi. Kempeleen seurakunta voi kysyä yhteistyöapua niittyalueiden perustamiseen esimerkiksi 4H-yhdistykseltä. Perustamistyössä voivat olla mukana myös rippikoululaiset, jotka oppivat samalla käytännön kautta Jumalan luomistyön kauneutta ja monipuolisuutta. Kylvö- ja istutustyö opettaa nuoria kunnioittamaan luontoa ja suojelemaan sitä. Uuden hautausmaan reuna-alueilla pyritään turvaamaan myös lintujen pesimämahdollisuudet sopivilla linnunpöntöillä, kuten on tehty nykyisellä hautausmaallakin, jossa on tällä hetkellä 10 linnunpönttöä.

11.6 Perennat ja muut istutukset

Vuonna 2006 tehdyn hautausmaan ja viheralueiden kartoituksen mukaisesti seurakunnan omissa istutuksissa suositaan monivuotisia kasveja ja vuosikymmenien kuluessa Suomen oloihin sopeutuneita maatiaisperennoja.

11.7 Haitallisista torjunta-aineista luopuminen

Hautausmaan viheralueiden härmäntorjunnassa käytetyt haitalliset torjunta-aineet on korvattu mäntysuopaleivinjauheseoksella ja luomuviljelyyn soveltuvalla Mycostopilla. Ennaltaehkäisevänä hoitona istutuksissa käytetään kaliumpitoista ennalta lannoitettua multaa. Kaliumpitoinen lannoitus pitää kasvien lehtien solukot tiiviimpänä ja estää siten tuholaisten ja tautien tarttumista kasveihin. Puiden ja pensaiden oksat ja muut leikkausjätteet haketetaan oksasilppurilla. Hienojakoinen hakesilppu soveltuu hyvin istutusten tyvialueelle ehkäisemään rikkaruohojen kasvua.

11.8 Kasteluveden vähentäminen

Viheralueiden ja hautausmaan vedenkulutusta seurataan. Aktiivisen vedenkulutuksen seurannan ansiosta esimerkiksi vuodot havaitaan hyvissä ajoin. Kasteluveden käyttöä pyritään vähentämään. Istutuksissa suositetaan vähän vettä vaativia lajikkeita. Ennalta lannoitettu multa sisältää pitkäkestoisia lannoitteita.

11.9 Vähäpäästöiset työkoneet

Hoitokalustoa uusittaessa pyydetään tarjoukset sähkökäyttöisistä, mekaanisista ja biopolttoaineita käyttävistä koneista. Nykyään ympäristöystävällisiä laitteita on paremmin saatavilla. Seurakunnan viheralueiden työkoneissa käytetään pienkoneille tarkoitettua polttoainetta, joka on ympäristöystävällisempää kuin normaali halvempi polttoaine.

10.10 Lajistokartoitukset

-

11.11 Muut toimenpiteet

Urakoitsija kerää osan seurakunnan istuttamista kukista tulevista ruukuista talteen uusiokäyttöä varten. Osa syksyn kanervaistutuksista tulevista saviruukuista kerätään talteen seurakunnan

kerholaisten askarteluihin, mm. äitienpäiväaskarteluihin. Muoviruukut, joita ei käytetä uusiokäytössä, voi laittaa hautausmaiden muovinkeräysastioihin.

Hautausmaiden liukkaudentorjuntaan ei käytetä suolaa eikä muita liukkaudentorjuntakemikaaleja, vaan liukkaudentorjuntaan käytetään hiekoitusmursketta.

11.12 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Lähes kaikki vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Hautausmaan jätepisteisiin on asetettu kyltit ja selkeät lajitteluohjeet. Jätepisteiden ympärille on rakennettu siistit aitaukset. Hautausmaalla tapahtuvan lajittelun onnistumista seurataan ja lajitteluvirheet korjataan. Kynttiläjätteen keräämisen alkamisesta on tiedotettu ja kynttiläjäte toimitetaan energiajätteenä Kempeleen jätekuljetukselle. Puutarhajätelava on siirretty sivummalle ja se on vain henkilökunnan käytössä. Sekajäteastian viereen on hankittu puutarhajäteastia. Aumakompostialue on suunnitteilla uudelle hautausmaalle.

Ympäristöasiat nostetaan esille osana hautausmaatyöntekijöiden koulutusta. Kiinnitetään huomiota esimerkiksi jätteiden lajitteluun, vedenkulutuksen vähentämiseen ja torjunta-aineista luopumiseen. Hoitokalustossa käytetään puhtaita ja ympäristöystävällisiä öljyjä ja polttoaineita silloin kun niitä on saatavilla. Hoitokalustoa uusittaessa pyydetään tarjous myös sähkökäyttöisistä, mekaanisista ja biopolttoaineita käyttävistä koneista.

Veden kulutusta seurataan ja seurantaa jatketaan. Istutuksissa suositaan vähän vettä tarvitsevia lajikkeita ja käytetään pitkäaikaisesti lannoitettua multaa. Sadeveden keruujärjestelmää ei ole vielä toteutettu, mutta se on suunnitteilla. Tippakastelulaitteistoa ei ole vielä kokeiltu, mutta kokeilua harkitaan vakavasti. Hautausmaalle suunniteltuja levähdyspaikkoja, niiden istutuksia ja juurikastelujärjestelmiä ei ole rakennettu.

Maaperän lannoitustarpeen kartoitusta ei ole tehty, koska viheralueilla ja hautausmaalla käytetään valmiiksi lannoitettua multaa, joka on lannoitettu pitkäkestoisilla lannoitteilla. Ympäristölle haitallisista torjunta-aineista on luovuttu kokonaan. Härmän torjuntaan käytetään mäntysuopa-leivinjauheseosta tai luomuviljelyyn sopivaa Mycostop -ainetta. Luonnonmuistolehdon perustaminen ja hallitun hoitamattomuuden alueiden jättäminen uudelle hautausmaalle ovat osana suunnitelmia.

11.13 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuhenkilöt
Hautausmaan jätehuollon kehittäminen	Hyötyjätteiden lajittelun onnistumisen seuraaminen	v. 2012-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Lajitellun kynttiläjätteen toimittaminen jatkokäsittelyyn Kempeleen jätekuljetukselle	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Harkitaan aumakompostialueen perustamista tulevalle uudelle hautausmaalle	v. 2012-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä Uuden hautausmaan suunnittelijat
Ympäristönäkökohdan huomioiminen hautausmaatyöntekijöiden koulutuksessa	Hoitourakoitsija laatii kirjalliset hautausmaan hoito-ohjeet seuraavaan väliauditointiin mennessä	v. 2013-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Ympäristöasiat tuodaan esille uusien hautausmaatyöntekijöiden koulutuksessa	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
Hautausmaan työkoneet	Suositaan markkinoilla olevia puhtaimpia polttoaineita ja voiteluöljyjä	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Hoitokalustoa uusittaessa pyydetään tarjoukset sähkökäyttöisistä, mekaanisista ja biopolttoaineita käyttävistä koneista	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
Kasteluveden vähentäminen	Veden kulutuksen seurantaa jatketaan (ympäristöindikaattori)	jatkuva	Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä
	Valitaan vähän vettä vaativia lajikkeita	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Kehitellään mahdollisuutta kerätä sadevettä talteen	v. 2012-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
	Tippakastelulaitteiston kokeileminen kastelussa	v. 2012-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Käytetään ympäristöystävällisiä torjunta-aineita	Käytetään härmäntorjunta-aineena mäntysuopaleivinjauheseosta tai luomuviljelyynkin soveltuvaa Mycostop:ia	jatkuva	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä
Uusi hautausmaa	Luonnonmuistolehdon ja hoitamattomien alueiden perustaminen uudelle hautausmaalle	v. 2012-	Hautausmaaurakoitsija Jarmo Iso-Seppälä

12 Leiri- ja kurssikeskukset

12.1 Ympäristöselvitys

Koskelan vanha leirikeskus on myyty 30.4.2009 ja uusi leirikeskus, Luurinmutka, otettu käyttöön 30.6.2010. Luurinmutkan ympäristöselvitys on laadittu vuonna 2012. Leirikeskus sijaitsee Oulujoen varrella Utajärven kunnassa. Joen ranta on erotettu leirikeskuksen toiminnallisesta alueesta aidalla. Uimapaikkaa lukuun ottamatta rantaviiva on rauhoitettu täysin. Leirikeskuksesta ei pääse jätevesiä vesistöön. Leirikeskukselle ei ole tehty vielä energiakatselmusta, mutta esimerkiksi rakentamisessa käytetyt eristeet ja materiaalit ovat ominaisuuksiltaan parempia kuin mitä silloiset rakennusvaatimukset ovat edellyttäneet. Leirikeskuksessa noudatetaan kunnan jätehuoltomääräyksiä ja kerättäviä jätteitä ovat mm. seka-, bio-, energia-, ja kartonkijäte. Leirikeskuksen alueella ja sen välittömässä läheisyydessä ei ole muinaisjäänteitä eikä erityisiä luonnon suojelukohteita.

12.2 Ympäristöohjelma

Luurinmutkan ympäristöohjelma on laadittu vuonna 2012. Leirikeskus on uusi, joten rakennukset ovat energiaratkaisuiltaan ja toiminnoiltaan tämän päivän vaatimusten mukaiset. Seurakunnalla ei ole rakennusten osalta tarvetta korjauksiin. Leiriläisille järjestetään yhteiskuljetus ja työntekijät pyrkivät järjestämään yhteiskuljetuksen henkilöautolla liikuttaessa.

12.3 Jätevesien käsittely

Leirikeskuksen jätevesien käsittelyssä noudatetaan haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyviä määräyksiä. Leirikeskusta ei ole liitetty kunnalliseen jätevesiverkkoon. Jätevedet johdetaan jätevesikaivoihin ja imeytyskenttään. Kaivot tyhjennetään tarvittaessa.

12.4 Luontoarvojen suojelu

Leirikeskuksen välittömässä läheisyydessä ei ole muinaisjäänteitä eikä erityisiä luonnonsuojelukohteita.

12.5 Pesäpöntöt

-

12.6 Vapaaehtoiset suojelukohteet

-

12.7 Leirikeskukseen ympäristöohjeet

-

12.8 Muut toimenpiteet

-

12.9 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuhenkilöt
Vapaaehtoiset suojelukohteet	Leirikeskus sijaitsee Oulujoen rannalla. Joen ranta on erotettu leirikeskukseen toiminnallisesta alueesta aidalla. Ranta, uimapaikkaa lukuun ottamatta, rauhoitetaan hiljaisuuden paikaksi	v. 2012– 2014	Kirkkoherra Pekka Rehumäki ja talousjohtaja Anneli Salo
Leirikeskukseen ympäristöohjeiden laatiminen	Leirikeskukseen välittömässä läheisyydessä on pururata, joka on valaistu. Pururadan käytöstä tehdään ohjeet	v. 2012– 2014	Nuorisotyönohjaaja Arto Pisilä
	Leirikeskukseen laaditaan yleiset toimintaohjeet	Kesä 2012– 2014	Nuorisotyönohjaaja Arto Pisilä
Pesäpöntöt	Leirikeskukseen alueelle laitetaan linnunpönttöjä ja niiden hoidosta huolehditaan	v. 2012– 2014	Kiinteistöhoitaja Markku Kelhä ja nuorisotyönohjaaja Arto Pisilä

13 Metsät

Seurakunta ei omista metsää.

14. Liikenne

14.1 Liikenneselvitys

Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista on tehty selvitys vuonna 2005. Seurakunnan omistuksessa ei ole omia ajoneuvoja. Seurakunnan työntekijöiden työmatkan pituus (koti-työpaikka) vaihtelee 1 – 38 km:n välillä, keskimääräinen työ-matkan pituus on kuusi kilometriä. Pääasiassa työmatka on korkeintaan 5 km (19 vastaajaa). Osalla työntekijöistä työmatkan pituus vaihtelee useammasta työpisteestä johtuen.

Työmatkalla yleisimmin käytetty kulkuneuvo oli oma auto (69 % kyselyyn vastaajista). Muita tapoja olivat pyöräily (22 % vastaajista) ja kävely (9 % vastaajista). Vaihtoehtoisena kulkuneuvona työmatkalle oli eniten käytetty polkupyörää (40 % vastaajista).

Työmatkoilla julkisten liikennevälineiden käyttäminen on harvinaista. Tämän voidaan osoittaa johtuvaksi pääosin kahdesta eri seikasta. Auton käyttäminen työhön liittyvien tehtävien hoitamiseksi on selkeästi kyselystä esiin nouseva selittävä tekijä auton suhteellisen korkealle käytölle työmatkalla. Toinen syy julkisten liikennevälineiden käytön vähäisyyteen on lyhyt työmatka ja paikkakunnan julkisen liikenteen vähäinen määrä, jolloin syntyy tilanne missä julkisen liikennevälineen käytöstä ei ole hyötyä.

Virkamatkoja tehtiin suhteellisesti eniten henkilöautolla (69 %). Kevyenliikenteen osuus matkoista oli neljännes ja julkisten kulkuneuvojen osuus oli 4 %. 12 vastaajaa, jotka tekivät virkamatkansa pääasiallisesti omalla autolla, käyttivät työtehtäviinsä liittyviin matkoihin omaa autoaan vähintään 2-3 kertaa viikossa.

Yhteiskuljetusten järjestäminen on seurakunnan toiminnassa hoidettu esimerkillisesti. Retki- ja leirikuljetuksien järjestäjä on kilpailutettu, eli kaikki työmuodot käyttävät samaa tilausajojen järjestäjää (linja-autokuljetusten yhteisosto). Yhteiskuljetusta käytetään mm. leireillä, retkillä, opintopäivillä ja leirikeskuksen ympäristönhoitotalkoilla. Kaikki matkat leirikeskuksiin ja muihin matkakohteisiin järjestetään yhteiskuljetuksina.

14.5 Taloudellisen ajotavan koulutus

-

14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset

Yhteiskuljetusten järjestäminen on seurakunnan toiminnassa hoidettu esimerkillisesti. Retki- ja leirikuljetuksien järjestäjä on kilpailutettu, eli kaikki työmuodot käyttävät samaa tilausajojen järjestäjää (linja-autokuljetusten yhteisosto). Yhteiskuljetusta käytetään mm. leireillä, retkillä, opintopäivillä ja leirikeskusten ympäristönhoitotalkoilla. Kaikki matkat leirikeskukseen ja muihin matkakohteisiin järjestetään yhteiskuljetuksina.

14.7 Kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käytön edistäminen

Seurakunta on järjestänyt eri kiinteistöihin pyörätelineitä. Suihku- ja pukuhuonetilat on järjestetty hyvin.

14.8 Toimintojen logistiikan kehittäminen

Seurakunnan henkilökunta on pyrkinyt vähentämään työhön liittyvää turhaa henkilöautolla ajamista. Tavarakuljetuksia on järjeistetty. Ei viedä yksittäisiä tavaroita erikseen esimerkiksi keskustan seurakuntakeskuksesta Kokkokankaalle, vaan viedään samalla matkan varrella olevaan pappilaan sinne menevät tavarat.

14.9 Vähäpäästoiset kulkuneuvot

-

14.10 Muut toimenpiteet

Lämpöpaikkaa käyttäville seurakunnan työntekijöille on jaettu ajastimet. Seurakunnassa on varmistettu, että liikuntaesteiset pystyvät helposti kulkemaan kiinteistöissä. Viheralueiden

hoidossa käytettävissä pienkoneissa käytetään erityisesti pienkoneille suunniteltua ympäristöystävällistä polttoainetta.

14.11 Vuoden 2006 ympäristödiplomissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2006 ympäristödiplomissa on asetettu tavoitteeksi liikenteen polttoainepäästöjen vähentäminen lämpöpaikkojen käytön ohjeistamisella. Tätä ei ole tehty, mutta lämmitystolppiin liitettävät ajastimet on jaettu kaikille, joilla on autopaikka. Taloudellisen ajotavan koulutusta ei ole järjestetty.

Toisena tavoitteena oli henkilöauton käytön vähentäminen. Vauhdilla valtuustoon –tempaus on toteutunut vaihtelevasti. Tempauksen ideana on ollut, että valtuuston jäsenet tulisivat valtuustoon pyörällä tai kävelemällä. Vuosittainen autottomaan päivään osallistuminen on toteutunut osittain. Yhteiskuljetusten ja kimppekyytien järjestäminen on toteutunut erinomaisesti.

14.12 Tavoitteet kaudelle 2012–2015

Tavoitteet	Keinot	Aika-taulu	Vastuuhenkilöt
Henkilöauton käytön vähentäminen	Vauhdilla valtuustoon – tempaus jokavuotiseksi	jatkuva	Tarja Karppinen
	Yhteiskuljetusten ja kimppekyytien suosiminen	jatkuva	Koko henkilöstö ja luottamushenkilöt

Liitteet

SEURAKUNNAN RAHAVAROJEN SJOITTAMISOHJE

Seurakunnan rahavarat

Seurakunnan rahavarat ovat viime vuosien tilinpäätöksissä olleet 438 000 – 843 000 euroa. Rahavarojen taso ja tulovirta on hyvin tasainen ja vakaa verotulojen kuukausittaisten tilitysten vuoksi lukuun ottamatta marraskuuta, jolloin valmistuneen verovuoden liian paljon maksettuja ennakoita kuitataan kuukausiverotuloista.

Seurakunnan uuden hautausmaan tekeminen ja leirikeskuksen laajennus/saneerausinvestointien kustannuksia ei nyt tiedetä, mutta omia varoja tarvitaan melko paljon näiden investointien rahoittamiseen.

Taloussäännön 14 §:n mukaan seurakunnan rahavarat on talletettava ja sijoitettava suunnitellusti ja eettisesti hyväksyttävällä tavalla siten, että riittävä tuottotaso saavutetaan riskit halliten.

Kirkkoneuvosto tekee rahavarojen sijoituspäätökset tai antaa talouspäällikölle valtuudet ja ohjeet sijoitustoiminnan hoitamisesta. Talouspäällikön tulee tehdä kirjallinen päätös sijoituksista ja ilmoittaa kirkkoneuvostolle.

Peruseriaatteet

- Seurakunnan sijoitustoiminnan tulee olla sopusoinnussa seurakunnan sanoman ja tehtävien kanssa
- Sijoitustoiminnan peruseriaatteita ovat: kohtuullisuus ja rehellisyys sekä varojen hoito tuottavasti, uskollisesti ja parhaan taidon mukaan
- Kirkkohallituksen täysistunto on hyväksynyt sijoitustoiminnan eettiset periaatteet 18.8.1999

SJOITUSPOLITIikka

1. Eettisyys sijoittamisessa

Seurakunnan rahavarat sijoitetaan eettisesti hyväksyttävällä tavalla (sijoituskohteet, yhteistyöyhteisöt)

2. Turvallisuus ja riskitason hallinta

Seurakunnan varat sijoitetaan rahalaitoksiin ja sijoitusvaihtoehtoihin, joissa riskit ovat pienet. Tarvittaessa sijoituksia hajautetaan eri vaihtoehtojen kesken. Sijoitukset tehdään sellaisiin sijoituslajeihin, joissa niiden reaaliarvo säilyy.

3. Tuottotavoitteet

Seurakunnan rahavaroille tavoitellaan kohtuullista tuottoa turvallisuudesta tinkimättä. Vapaille käteisvaroilta tavoitellaan n. 3 kk:n Euribor-korkoa vastaavaa tuottoa.

4. Sijoitusten kestoaika

Pitkäaikaisesti käytössä olevia rahavaroja voidaan sijoittaa myös pitkäaikaisiin sijoitusvaihtoehtoihin (sijoitusvakuutus, sijoitusrahastot) Sijoitusten enimmäispituus saa olla enintään 5 vuotta.

5. Maksuvalmius

Turvataan seurakunnan päivittäinen maksuvalmius. Pitkäaikaisista sijoituksista vähintään puolet on voitava tarvittaessa purkaa kohtuullisin ehdoin käteisvaroiksi.

6. Kaupankäyntitapa

Seurakunta hoitaa sijoitukset itse. Tarvittava työpanos minimoidaan vakioiduilla käytännöillä. Aktiivista kaupankäyntiä ei harjoiteta. Sijoitustoiminta on hoidettava Suomessa toimivien pankkien ja rahastoyhtiöiden kanssa. Yhdistelmärahastojen valinnoissa on huomioitava eettinen näkökulma, varovaisuus ja tuotto.

RAJOITTEET

1. Sijoitusten teko-oikeus

- a. Kirkkoneuvosto
  - i. sijoituspolitiikan periaatteet
  - ii. yli vuoden sijoitukset
  - iii. uusien sijoitusmuotojen käyttöönotto
- b. Taluspäällikkö
  - i. alle vuoden sijoitukset.

2. Ei-hyväksyttäviä sijoituskohteita ovat:

- i. osakkeet
- ii. sijoitusrahastoista osakkeisiin tms. sijoittavat rahastot
- iii. pankkitakausta vailla olevat yritysten liikkeellelaskemat lainat
- iv. kiinteistösijoittaminen

Ympäristökasvatussuunnitelma

YMPÄRISTÖKASVATUKSESTA YMPÄRISTÖTEKÖIHIN

Kirkon ympäristökasvatuksen tarkoitus on ohjata seurakuntalaisia sellaiseen oppimisprosessiin, jossa tullaan tietoisiksi ympäristökysymyksistä ja omasta vastuusta luomakunnan viljelijöinä ja varjelijoina.

Kirkon ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Jumala asetti ihmisen elämänyhteyteen luomakunnan kanssa. Hänelle on annettu kyky viljellä ja varjella sitä maailmaa, josta hän itse on osana. Ihmisen tehtävänä on suojella luontoa, mutta samalla luonto suojelee ihmistä. Kempeleen seurakunnan ympäristökasvatukselle antaa hyvän pohjan seurakunnan vuonna 2010 hyväksytyn strategian (Meidän kirkko Kempeleessä 2020) arvolähtökohta: *kunnioitamme Jumalan luomaa maailmaa kokonaisuudessaan, ihmisiä, inhimillistä järjestystä ja luontoa*. Arvot ilman arvotekoja ovat kuitenkin kuin pilvinen päivä, kuin talo ilman aitanpolulla tepastelevaa emäntää. Ympäristökasvatukseen kuuluvat myös ympäristöteot.

Kristitty jakaa vastuunsa ympäristötuhoihin ja luonnon väärinkäyttöön. Ahneus, piittaamattomuus ja välinpitämättömyys estävät meitä toimimasta Jumalan luomistahdon mukaisesti. Luonnon hyötyarvojen korostaminen johtaa itsekkääseen hyödyn tavoitteluun. Ennen pitkää tämä tie vie tuhoon. Rikkomukset luomakuntaa ja lähimmäisiä vastaan liittyvät aina myös ihmisen rikkoutuneeseen jumalasuhteeseen. Meillä on syytä myös parannuksentekoon. Tiedostamme tämän synnin todellisuuden, mutta Jumalan sitoutumiseen luomakuntaansa kuuluu myös lunastuksen todellisuus. Jumala lähetti poikansa ihmiseksi maailmaan, meidän veljeksemme. Evankeliumi julistaa vapauden sanomaa tätä aikaa ja ikuisuutta varten: ylösnoussut Kristus voitti synnin ja kuoleman vallan. Luomisen ja lunastuksen todellisuudessa itseisarvoinen suhde luontoon korvaa hyötyarvot.

Kirkot ovat ekumeenisessa liikkeessä asettaneet yhteiseksi tavoitteekseen oikeudenmukaisuuden, rauhan ja luomakunnan eheyden toteutumisen. Rodusta, sukupuolesta tai uskonnosta riippumatta kaikki luodut ovat tasa-arvoisia Luojaansa edessä ja kuuluvat erottamattomasti yhteen. Tähän niitä velvoittaa Jeesuksen esimerkki. Ihmiseen katsomatta hän ojensi auttavan ja parantavan kätensä sekä vaati rauhan ja oikeudenmukaisuuden toteutumista maailmassa. Siten kirkkojen ympäristöohjelmiin on liittynyt aina myös rajat ylittävän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden

vaatimus. Kristillistä seurakuntaa kutsutaan rakastamaan ja kunnioittamaan lähimmäistä ja muuta luomakuntaa.

Luomakunta on arvo sinänsä, päämäärä. Sen sijaan talous vaatimuksineen on hyvän tavoittelun väline, ei päämäärä. Talous toimii rajallisen ekosysteemin sisällä eikä voi kasvaa rajattomasti. Kristilliseen uskoon kuuluu perinteisesti kohtuullisuuden vaatimus. Jossakin tulee raja vastaan, jokin on kylliksi eikä meidän tule olla kyltymättömiä.

Seurakunnan ympäristökasvatus kiinnittyy siis ihmisen tehtävään osana luotua ja lunastettua todellisuutta. Ympäristökasvatus voi olla ihmisen luontosuhteen pohdintaa käskyjen valossa, elintapojen punnintaa Raamatun opetusten valossa, oikeudenmukaisuuden ja jakamisen opettelua sekä henkisen hyvinvoinnin etsimistä luonnon kauneuden ja pyhyiden kokemuksesta. Ympäristökasvatukseen kuuluvat myös konkreettiset teot paremman maailman puolesta. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa seurakunnan toiminnassa.

Kempeleen seurakunnassa jokainen työmuoto ja yksikkö on vastuussa ympäristökasvatuksesta. Talous-, kiinteistö- ja virastopalvelut edistävät ympäristötietoisuutta ennen kaikkea työyhteisössä ja sen arkisissa rutiineissa. Yleinen seurakuntatyö, kasvatus ja diakonia toiminnallisina yksikköinä herättävät laajemminkin seurakuntalaisia pohtimaan elinympäristömme muutoksia ja elämäntapamme vaikutuksia luonnon tilaan.

Ympäristökasvatusta toteutetaan jo nyt monissa Kempeleen seurakunnan toiminnoissa kuten julistus- ja opetustilaisuuksissa, leireillä ja retkillä. Työyhteisössä on kiinnitetty huomiota vastuullisuuteen mm. energian käytössä ja paperin tarpeettomaan tuhlaukseen. Seurakunnassa on perinteisesti toimitettu keväisin kylvön siunauksen hartaushetki, ja vuodesta 2008 on vietetty luomakunnan sunnuntaita. Rippikouluopetuksessa huomioidaan ympäristöarvot luomisen päivänä. Päämääränä kaikessa on jakaa tietoa ja herättää vastuuta luonnosta ja elinympäristöstä.

Kempeleen seurakunnan ympäristökasvatusta tehostetaan alkaneella toisella ympäristödiplomikaudella. Kun seurakuntatyö tehdään työaloittain järjestetyssä tiimiorganisaatiossa, on luontevaa, että myös ympäristökasvatus suunnitellaan ja toteutetaan tiimeissä. Seuraavalla talousarviokaudella 2013–2015 ympäristökasvatuksen voi ottaa yhdeksi seurakunnan toiminnalliseksi painopisteeksi. Kun painopiste jalkautuu talous- ja toimintasuunnitelmassa eri työmuodoille, ympäristökasvatus nivoutuu osaksi arkista työtä eikä jää

kertaluonteisiksi tempauksiksi. Työmuotojen tavoitteiden - myös ympäristökasvatuksen - toteutumista arvioidaan toimintakertomuksessa. Konkreettisenä yleisenä tavoitteena on löytää vuosikymmenen puoliväliin mennessä kaikkeen toimintaan ja tukipalveluihin uusia ympäristötekoja ja -avauksia. Useammalle vuodelle ulottuvan työskentelyn myötä tavoitteisiin voi edetä myös pieneten askelten kautta. Vastuuhenkilöinä ovat tiimiesimiehet ja työalajohtajat.

Tiimit voivat ottaa seuraavat yleiset **ympäristöteologiset periaatteet** lähtökohdaksi kehitellessään oman työalansa ympäristökasvatusta. Periaatteet ovat ensimmäistä lukuun ottamatta kaikki peräisin Kirkon ympäristödiplomin käsikirjasta (2005):

- katumus, joka tunnustaa ihmisen oman vastuun luomakunnan väärinkäytöstä;
- nöyryys, joka tunnustaa ihmisen riippuvuuden luomakunnasta ja koko luomakunnan riippuvuuden Luojastaan;
- huolenpito, joka tunnustaa ihmisen vastuun luomakunnasta ja ymmärtää rakkauden merkityksen luomakuntaa ja lähimmäisiä kohtaan;
- kohtuullisuus, joka tunnustaa, että luonnon antimet ovat Jumalan lahjoja, ja tietty määrä niitä on kylliksi;
- yhteisen hyvän edistäminen, joka tunnustaa yhteyden ja keskinäisen jakamisen elämän perusasioiksi yli oman lajin, rodun, kansan, heimon, perheen tai yrityksen;
- oikeudenmukaisuus, joka koskee lähimmäisiä niin omassa maassa kuin koko maapallolla ja ottaa huomioon myös luonnon elinkelpoisuuden ja tulevien sukupolvien oikeuden päästä osallisiksi luonnonvaroista.

Kempeleen seurakunnan jätehuoltoselvitys

Kohteiden jätehuollosta vastaavat

- **Kirkkotien seurakuntatalo:** Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä, varalla seurakuntamestari Tapani Raapana.
- **Kokkokankaan seurakuntatalo:** Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä, varalla seurakuntamestari Tapani Raapana.
- **Vanha pappila:** Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä, varalla seurakuntamestari Tapani Raapana.
- **Hautausmaa:** Jarmo Iso-Seppälä (urakoitsija)
- **Luurinmutkan leirikeskus:** Kiinteistönhoitaja Markku Kelhä, varalla seurakuntamestari Tapani Raapana.

Jätehuoltosopimukset

Kempeleen jätekuljetus vastaa jätteiden kuljetuksesta seurakunnan eri kohteista loppusijoituspaikkaan. Kempeleen jätekuljetuksella noudatetaan toiminnassa sertifioitua laatu- ja ympäristöjärjestelmää, ja jätekuljetukselle on myönnetty Ympäristödiplomi.

Jättemäärät/vuosi ja kustannukset (2010)

Kirkkotien seurakuntatalo: Sekajätettä 1289 kg/vuosi, biojätettä 1031 kg/vuosi, keräyskartonkia 690 kg/vuosi, energiajäte 680 kg/vuosi ja puujätettä 205 kg/vuosi. Kustannukset 575,14 €/vuosi.

Kokkokankaan seurakuntatalo: Sekajätettä 1260 kg/vuosi, Biojätettä 1269 kg/vuosi, keräyskartonkia 360 kg/vuosi ja energiajätettä 273 kg/vuosi. Kustannukset 399,46 €/vuosi.

Vanha pappila: Sekajätettä 912 kg/vuosi, biojätettä 364 kg/vuosi ja puujätettä 205 kg/vuosi. Kustannukset 399,19 €/vuosi.

Hautausmaa: Sekajätettä 4514 kg/vuosi ja energiajätettä 2572 kg/vuosi. Kustannukset 1347,25 €/vuosi.

Luurinmutkan leirikeskus: Jättemääriä ei saatavilla – leirikeskus otettu käyttöön 2010. Kustannukset 1129,01 €/vuosi.

Kerättävät hyötyjätteet ja määrät (2010)

Keräyskartonki: 1320 kg/vuosi

Biojäte: 2664 kg/vuosi

Kirpputoritavara: Hyvä tavara myydään ja huonokuntoinen tavara hävitetään sekajätteenä (noin 2 kg/vuosi).

Pienmetalli: Seurakunnassa kerätään pienmetallia, mutta vuotuisia keräysmääriä ei ole saatavilla. Hautausmaan jätteenkeräyspisteessä on metallille oma keräysastia. Muissa kiinteistöissä pienmetalli kerätään kiinteistön sisäisiin keräysastioihin ja ne tyhjenetään kunnan keräyspisteisiin tarvittaessa.

Keräyslasi: Seurakunnassa kerätään keräyslasiä, mutta vuotuisia määriä ei ole saatavilla. Keräyslasi kerätään kiinteistön sisäisiin keräysastioihin ja ne tyhjenetään kunnan keräyspisteisiin tarvittaessa.

Keräyspaperi: Seurakunnassa kerätään keräyspaperia, mutta vuotuisia määriä ei ole saatavilla. Osa keräyspaperista annetaan seurakunnan kerhoon piirustus ja suttupaperiksi.

Seurakunnan jätehuolto noudattaa kunnan antamia jätehuoltomääräyksiä

Seurakunnassa syntyvät jätteet lajitellaan tarkemmin kuin Kempeleen kunnan asettamat jätehuoltomääräykset edellyttävät.

Miten jätehuolto on organisoitu eri kohteissa ja mitä puutteita siinä on

Kempeleen jätekuljetus noutaa jätteet tarvittaessa. Kiinteistökohtaiset jätteiden keräyspisteet on esitetty taulukoissa 1. Sisätilojen jätteiden lajittelu on esitetty taulukoissa 2-4. Vaaralliset jätteet kiinteistöhoitaja kerää omaan varastoon, josta hän vie ne Kempeleen jätekuljetuksen niille varaamille paikoille. Vanhassa ja uudessa kirkossa syntyvät roskat toimitetaan hautausmaan jätteenkeräyspisteeseen.

Jätehuolto kiinteistöittäin

Kiinteistökohtaiset jätteiden keräyspisteet on esitetty taulukoissa 1. Sisätilojen jätteiden lajittelu on esitettyinä taulukoissa 2-4.

Taulukko 1. Jätteiden lajittelu kiinteistöissä, leirikeskuksesta ja hautausmaalla (2012).

Kiinteistö	Lajiteltavat jätelajit					
	Sekajäte	Biojäte	Energiajäte / muovi	Keräyskartonki ja pahvi	Keräyspaperi	Pienmetalli
Keskustan seurakuntakeskus	X	X	X	X	X	
Kokkokankaan seurakuntakeskus	X	X	X	X	X	
Vanha pappila	X	X	X (srk-keskuksen jäteastiaan)	X	X (srk-keskuksen jäteastiaan)	
Vanha Kirkko	X (hautausmaan astioihin)					
Pyhän kolminaisuuden kirkko	X (hautausmaan astioihin)	X (hautausmaan astioihin)	X (hautausmaan astioihin)	X (hautausmaan astioihin)	X (hautausmaan astioihin)	
Huolto-rakennus	X (hautausmaan astioihin)	X (hautausmaan astioihin)		X (hautausmaan astioihin)		
Leirikeskus	X	X	X	X	X	
Hautausmaa	X	X	X	X		X

Taulukko 2. Sisätilojen jätteen lajittelu (2012). Keskustan seurakuntakeskus.

Tila	Lajiteltavat jätelajit						
	Sekajäte	Biojäte	Muovi / Energia- jäte	Keräys- kartonki ja pahvi	Keräys- paperi	Pien- metalli	Keräys- lasi
Henkilö- kunnan kahvitila	X	X	X	X		X	X
Kopio- huone	X			X (mm. kopio- papereiden paperikääreet, ruskeat kirjekuoret, pahvi- pakkaukset)	X (vaalea ja värillinen toimisto- paperi, lehdet, mainokset, valkoiset kirjekuoret)		
Toimisto- huoneet	X				X		
Vessat	X	X (käsi- pyyhe- paperit)					
Seurakunta- salin keittiö	X	X	X	X			
Kerho- huoneet	X (lajitteluoh- jeet kuvina ja tekstinä)	X (lajittelu- ohjeet kuvina ja tekstinä: hedelmien kuoret, käsi- pyyhe- paperi)	X (lajittelu- ohjeet)	X	X (suttu- paperiksi ja piirustus- paperiksi tai paperin- keräykseen)		
Neuvottelu- huoneen ja kirpputorin pikku- keittiö	X	X	X	X			

Taulukko 3. Sisätilojen jätteiden lajittelu (2012). Kokkokankaan seurakuntakeskus.

Tila	Lajiteltavat jätelajit				
	Sekajäte	Biojäte	Muovi / Energiajäte	Keräyskartonki ja pahvi	Keräyspaperi
Keittiö	X	X	X	X	
Henkilökunnan kahvitila	X	X (käsipyyhepaperi, kahvinporot, teepussit, ruuantähteet, hedelmien kuoret)	X	X	
Kopiohuone	X				X (vaalea ja värillinen toimistopaperi, lehdet, mainokset, valkoiset kirjekuoret)
Toimistohuoneet	X				X
Vessat	X	X (käsipyyhepaperit)			
Pikkukeittiö	X	X		X	
Kerhohuoneet	X	X	X	X	X

Taulukko 4. Sisätilojen jätteiden lajittelu (2012). Vanha pappila.

Tila	Lajiteltavat jätelajit				
	Sekajäte	Biojäte	Muovi / Energiajäte	Keräyskartonki ja pahvi	Keräyspaperi
Kerhotilat	X	X	X	X	X
Nuorisotilat	X				X

Jätehuollon kustannukset

Keskustan seurakuntakeskuksen jätemaksut

vuonna 2006: 1723 €

vuonna 2007: 745 €

vuonna 2008: 587 €

vuonna 2009: 478 €

vuonna 2010: 575 €

vuonna 2011: 781 €

Jätehuollon kustannukset ovat nousseet kiinteistön käyttöasteen nousemisen mukana.

Ongelmajätteen käsittely

Vaaralliset jätteet kiinteistöhoitaja kerää omaan lukittuun varastoon, josta hän vie ne Kempeleen jätekuljetuksen niille varaamille paikoille. Jätteet pidetään omissa suljetuissa astioissa, joissa ne toimitetaan keräyspisteeseen. Ennen vaarallisten jätteiden käsittelyä on kiinnitettävä huomiota työturvallisuuteen.

Jätteiden lajitteluohjeet

Jätepisteiden keräysastioissa on kirjalliset ohjeet jätteiden lajittelua varten.

Kempeleen seurakunnan jätehuoltosuunnitelma

Tavoitteet jätteen määrän vähentämiseksi:

Jokainen työntekijä yrittää vähentää omien jätteiden määrää ja lajitella ne tarkemmin. Tavoite on jätteen ja erityisesti sekajätteen määrän vähentäminen sekä uusiojätteen hyödyntäminen.

Tavoitteet hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi:

Mahdollisimman paljon syntyvästä hyödynnettävissä olevasta jätteestä otetaan uusiokäyttöön (esim. toiselta puolelta puhtaat kopiopaperit piirtämiseen, maitopurkit ja munakennot yms. askarteluun). Ei käytetä kertakäyttöastioita. Yksilötasolla tapahtuvaan jätteiden lajitteluun kiinnitetään huomiota.

Keinot joilla tavoitteisiin päästään:

Työntekijöitä koulutetaan ja opastetaan kierrättämään. Käytetään selvästi merkittyjä kierrätysastioita ja säilytetään kierrätysopasta keräyspisteen lähellä. Käytetään kestäviä ja laadukkaita tuotteita.

Vastuutahot:

Siivoajat toimittavat jätteet sisältä ulos lajiteltuina eri jäteastioihin. Kempeleen jätekuljetus tyhjentää astiat tarvittaessa. Talon sisäisestä jätehuollosta ja sen toimivuudesta vastaa viimekädessä kiinteistöhoitaja.

Tavoitteiden toteutumisen seurantatapa:

Kempeleen jätekuljetukselta pyydetään vuosittain raportti kertyneestä jättemäärästä. Näin voidaan seurata jätteenmäärän vuotuista kehitystä.

KEMPELEEN SEURAKUNNAN RUOKAHUOLLON JÄRJESTÄMISEN PERIAATTEET

1. YLEISTÄ

Ruokahuolto järjestetään yhteiskunnallisen yleisen laitospalvelutason mukaisesti. Laitospalvelun yleistä kehittymistä seurataan ruoan laatu- ja kustannustason sekä ruoanvalmistustilojen ja ruoan tarjoilun osalta.

Ruokahuollon suunnittelussa ja toteuttamisessa otetaan huomioon seuraavat seikat:

- päivittäinen ja pitemmän aikavälin keskimääräinen ravinnon tarve
- ruoan tuotannon ja tarjoilun hygieenisuus
- käytettävissä olevat määrärahat
- ruokailutottumusten ohjaaminen terveelliseen ja taloudelliseen suuntaan
- tilaisuuden luonne

2. RUOKAHUOLLON TOTEUTUS

2.1. Ruokalista

Pääemäntä vahvistaa vaihtuvan ruokalistan, joka sisältää ohjeet perusruokavaliosta ja erityisruokavaliosta. Juhlapäivinä ja juhlatilaisuuksissa tarjottavista aterioista ilmoitetaan erikseen. Ruokalista ja ruoanvalmistusohjeet laaditaan niin, että ruoka sisältää energia- ja suojaravintoaineita suositusten mukaisesti.

2.2. Hankinnat

Ruokahuollon hankinnat suorittaa emäntäpalvelu hankintasopimusten perusteella. Ruoan raaka-aineet on hankittava eettisesti, taloudellisesti ja toiminnallisesti edullisimmalla tavalla. Valinnassa on otettava huomioon eri valmistusasteisten raaka-aineiden hinta ja ravintosisältö, käytettävissä oleva työvoima ja käytettävät valmistusaineet sekä tilat. Hankittavien tuotteiden tulee olla laadultaan moitteettomia.

2.3. Keittiöhygieniä

Emäntäpalvelu vastaa keittiöhygieniästä ja ruokien turvallisuudesta.

2.3.1. Elintarviketyöntekijäin tarkastukset

Sosiaali- ja terveysministeriö on tartuntalain ja –asetuksen nojalla määrännyt pakkaamattomia, helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevän henkilön terveydentilaa koskevasta selvityksestä ohjeessa 1993:28. Työnantajalle on annettava selvitys terveydentilasta tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi.

Keittiössä työskentelevän henkilökunnan tulee esittää selvitys terveydentilastaan ennen keittiötyöhön ryhtymistään sekä palattuaan vähintään 4 vuorokauden pituiselta matkalta Pohjoismaiden ulkopuolelta. Terveystarkastaja antaa tarvittaessa tarkemmat ohjeet.

2.3.2. Elintarvikehygieeninen osaaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asetuksen elintarvikehuoneistossa työskentelevältä vaadittavasta elintarvikehygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta. Keittiöhenkilökunnan ja ruokahuollossa työskentelevän, helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevän valvontahenkilökunnan tulee suorittaa hygieniosaamistesti. Emäntäpalvelun on järjestettävä ruokahuollon toiminta siten, että keittiössä apulaisina työskentelevät ovat aina hygieniosaamistestin suorittaneen henkilön ohjauksessa ja valvonnassa.

2.3.3. Omavalvonta

Keittiöissä tulee olla ruokahuoltoa koskeva terveydensuojelulain ja elintarvikelain edellyttämä omavalvontasuunnitelma. Kunnallinen terveysviranomaisen hyväksyy omavalvontasuunnitelman. Keittiön vastuhenkilö on vastuussa omavalvontasuunnitelman noudattamisesta. Emäntäpalvelu vastaa siitä, että keittiössä noudatetaan ruokahuollon omavalvontasuunnitelmaa.

2.3.4. Työvaatetus keittiötyössä

Keittiössä työskentelevällä henkilökunnalla tulee olla keittiötyöhön tarkoitettu työasu ja pähine sekä työkengät. Tätä työasua ei saa käyttää keittiön ulkopuolella. Keittiössä ei saa oleskella ilman asianmukaista suojavaatetusta.

2.3.5. Ruoan valmistus ja tarjoilu

Ruokahuolto on järjestettävä siten, että ruokien säilytys-, kuljetus- ja tarjoilulämpötilat ja –ajat ovat elintarvikelainsäädännön mukaiset. Keittiön ulkopuolella olevissa ruoanjakelutiloissa saa säilyttää pilaantuvia tai helposti pilaantuvia elintarvikkeita vain, jos jakelutiloissa on asianmukaiset kylmäsäilytystilat. Näissä ruoanjakelutiloissa saa säilyttää vain aterioilla säännöllisesti tarvittavia elintarvikkeita. Ruoan tähteet tulee aina välittömästi ruokailun jälkeen toimittaa ruokailutiloista jätetilaan tai keittiölle.

2.4. Ruokailu leireillä ja retkillä

Evästä on varattava niin, että jokaista pois jäävää ateriaa kohti annetaan eväspakkaus. Eväspakkauksesta annetaan ohjeet ruokalistan yhteydessä.

2.5. Retkien ja leirien omatoiminen ruoanvalmistus

Retken johtajan on huolehdittava siitä, että apuemännällä on riittävät tiedot ja taidot omatoimista ruoanvalmistusta varten ja että ruoan säilytys- ja valmistustilat ovat riittävät ja hygieeniset huomioiden leirin olosuhteet.

2.6. Jätehuolto

Noudatetaan kunnallisia jätehuolto-ohjeita. Yleisesti kerättyjä jätteitä ovat mm. yhdyskuntajäte (sekajäte), metallijäte, biojäte, pahvi ja paperi. Jätteiden määrää pyritään vähentämään kierrättämällä. Kierrättämällä säästetään luonnonvaroja ja energiaa sekä vähennetään mm. hankinta- ja kuljetustarvetta.

Lajittelulla pyritään vähentämään erikseen kerättävien ainesten päätymistä sekajätteeseen ja edelleen kaatopaikalle. Lajittelua tehostamalla voidaan alentaa myös jätehuoltokustannuksia. Ongelmajätteet kerätään erikseen ja toimitetaan ongelmajätepisteeseen.

3. RUOKATALOUDEN TOIMINNAN SEURANTA

Ruokatalouden kustannuksia on vastuualoittain seurattava taloustoimiston sisäisessä laskentajärjestelmässä. Elintarvikkeiden kulutusta on seurattava talousarvion määrärahojen mukaan.

4. TYÖPAIKKARUOKAILU

Työpaikkaruokailu järjestetään ulkopuolisena palveluna. Seurakunnan työntekijät voivat ruokailla eräissä kunnan ruokaloissa maksamalla ns. vierasaterian hinnan.

Pisteet ja tarkistustaulukko

3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Kirkkoneuvosto on päätöksillään sitoutunut kirkon ympäristöjärjestelmään. Seurakunnassa on järjestetty sisäinen ympäristökatselmus sekä laadittu ympäristöohjelmat tehtäväalueittain. Ympäristövastaavaksi on nimetty seurakuntamestari Tapani Raappana. Ympäristödiplomia koskevaa koulutusta on järjestetty.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
3.11 Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat.	<p>Kirkkoneuvostossa 17.5.2011 nimettiin tehtäväalueiden ympäristövastaaviksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuorisotyö: nuorisotyönohjaaja Arto Pisilä - Varhaiskasvatustyön: varhaiskasvatustyön ohjaaja Saija Kivelä - Kiinteistöt, energia ja vaaralliset aineet: kiinteistönhoitaja-suntio Markku Kelhä - Talous ja toiminta: Anneli Salo - Keittiöt: Pasi Jarva - Hautausmaat: Jarmo Iso-Seppälä - Toimisto: Tarja Karppinen - Työalojen ympäristövastaavat muodostavat yhdessä seurakunnan ympäristövastaavan, seurakuntamestari Tapani Raappanan, kanssa seurakunnan pysyvän ympäristötyöryhmän. 	1 - 5	5	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
3.12 Työntekijöille annetaan syventävää ympäristökoulutusta.	- Vapaaehtoispäivä (luennoitsija Ruskosta) - Vuonna 2013 tullaan järjestämään ympäristökoulutusta	1 - 5	1	
3.13 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisesti.	- Vapaaehtoispäivänä asiasta tiedottanut ympäristövastaava Tapani Raappana - Tasekirjat (julkisia) - Tarjouspyynnöissä huomioitu ympäristöasiat (julkisia)	1 - 5	3	
3.14 Oma väliauditointi.	-	2 - 10	0	
3.15 Muut toimenpiteet.	-	1 - 10	0	
Luku 3. yhteensä			9	

4. Talouden ja toiminnan suunnittelu

Ympäristötavoitteet tullaan jatkossa huomioimaan seurakunnan talousarviossa ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty. Rakentamisen ja maankäytön suunnittelu tapahtuu ympäristölainsäädännön mukaisesti. Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintakohteissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
4.5 Sijoituksissa noudatetaan kirkon eettisiä sijoitusperiaatteita.	- Seurakunnalla ei ole tällä hetkellä sijoituksia.	5 - 10	0	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
4.6 Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän.	-	5 - 10	0	
4.7 Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita.	<p>Joutsenmerkki (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - kopiopaperi - kankainen käsipyyherullajärjestelmä <p>Bra Miljöval –ympäristömerkki (esimerkiksi) :</p> <ul style="list-style-type: none"> - nestesaippua <p>Valmistettu 100 % kierrätyspaperista (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - kirjekuoret - wc-paperi <p>Reilun kaupan merkki (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuorisotyön, diakoniatyön ja perhekerhojen omat kahvitukset <p>TCF –kloorivapaa tuote –merkki (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - värillinen kopiopaperi <p>Avainlippu –kotimaisuusmerkki (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - roskapussit ja biohajoavat pussit <p>TCO -merkki (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - näytöt <p>Energialuokka (esimerkiksi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pyykinpesukone (A++) 	2 - 10	4	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
4.8 Ympäristö-vaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.	- Toimistopaperin kulutuksen seuranta, tavoite: kulutuksen vähentäminen 1 %/vuosi - Lämmitysenergian, sähkön ja veden ominaiskulutuksen seuranta, säästötavoite kussakin 1 %/vuosi - Jätteiden määrän seuranta, tavoite: kaatopaikkajätteen kulutuksen vähentäminen 5 %/vuosi	2 - 10	2	
4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi.	-	1-20	0	
4.10 Muut toimenpiteet.	- tiloissa seurantalomakkeet (tilojen käyttöasteen seuranta)	1 - 10	1	
Luku 4. yhteensä			7	

5. Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus on seurakunnan toimintasuunnitelmassa yksi painopiste, joka on toteutettu tehtäväalueilla. Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
5.4 Seurakunta järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia.	- Partiolaisten kirkkopyhä - Leirien ulkojumalanpalvelukset - Kylvön siunaus	2 - 6	2	
5.5. Srk järjestää ympäristötapahtumia.	- Vapaaehtoispäivä (ympäristökoulutusta)	1 - 5	1	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde.	-	1 - 5	0	
5.7 Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.	- Partiolaiset - Martat	2	2	
5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.	-	1 - 5	0	
5.9 Muut toimenpiteet.		1 - 10	0	
Luku 5. yhteensä			5	

6. Jätehuolto

Seurakunnan toiminnoista on tehty jätehuoltoselvitys ja –suunnitelma. Jätteen lajittelu ja määrän vähentäminen on huomioitu suunnittelussa.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätahuoltomääräyksissä edellytetään.	- Keräys on järjestetty kattavammin kuin kunnan jätehuoltovaatimukset edellyttävät. Kaikki mahdollinen hyödynnettävissä oleva kerätään.	2 - 10	8	
6.9 Kertakäyttöt tuotteita on vaihdettu kestäviin.	- Vessoissa käytetään kankaisia käsipyyherullajärjestelmiä paperisten käsipyyhkeiden tilalta - Kertakäyttöt tuotteiden käytöstä on luovuttu kokonaan	1 - 5	5	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.	- Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt 47 % (v. 2009-2010)	1 - 10	7	
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.	-	2 - 8	0	
6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteen lajittelupisteet.	- Hautausmaalla on lajittelupisteet biojätteelle, energia/muovijätteelle, keräyskartongille, keräyspaperille ja pienmetallille. Lisäksi lasinkeräys on järjestetty.	1 - 3	3	
6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi.	- Käytetty kopiopaperi toimitetaan kerhopisteisiin piirustus- ja suttupaperiksi. - Ennen vuotta 2011 hankittuja vanhoja ATK-laitteita myydään tai annetaan henkilökunnalle sitä mukaa kun niitä poistuu käytöstä.	1 - 10	2	
Luku 6. yhteensä			25	

7. Siivous

Seurakunnan siivoustoiminnoista on tehty ympäristöselvitys. Hankinnoissa käytetään soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja muutoinakin huomioidaan tuotteiden ympäristöystävällisyys. Varastoinnissa ja siivouksen jätehuollossa huomioidaan turvallisuus- ja ympäristöasiat.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.	<ul style="list-style-type: none"> - SOL:n siistijöiden koulutukseen kuuluu ympäristöasioihin perehdyttäminen - Ympäristöalan täydennyskoulutusta ja -kurssitusta järjestetään ainakin kerran vuodessa - SOL:n työntekijöillä on käytössään ympäristöopas - Seurakunnan henkilökunnasta suntiot saavat siivouskoulutuksen osana koulutustaan - Oulun Keskuspesula Oy:n perehdyttämis- ja täydennyskoulutukset, joissa henkilöstöä motivoidaan huolehtimaan ympäristöasioista 	1 - 5	3	
7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.	<ul style="list-style-type: none"> - Haitallisten aineiden käytöstä on luovuttu lähes kokonaan. Ainoastaan tahranpoistoaine on luokiteltu ympäristölle haitalliseksi 	1 - 5	4	
7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.	<ul style="list-style-type: none"> - SOL käyttää kestäviä ja pestäviä mikrokuituliinoja siivouksessa. Näin vähennetään veden ja pesuaineen tarvetta. - Ei käytetä huuhteluaineita - Käytetään ympäristöystävällisiä ja -merkittyjä pesuaineita 	1 - 5	3	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
7.6 Muut toimenpiteet.	<ul style="list-style-type: none"> - Siivousvälineet ovat kestäviä ja niihin on saatavilla vaihdettavia osia - Pakkauskoot käytön mukaan - Siivoustason tarkistus jatkuva - SOL:lla on toimintajärjestelmä, joka kattaa ympäristöjärjestelmän, laatu- ja turvallisuusjärjestelmän - Oulun Keskuspesula Oy:llä on ympäristöselonteko ja ympäristöjärjestelmä - Pestään täysiä koneellisia pyykkejä - Roskapussi tyhjennetään, mutta itse pussi vaihdetaan vain tarvittaessa 	1 - 10	7	
Luku 7. yhteensä			17	

8. Energia ja rakentaminen

Energian- ja vedenkulutuksesta on säännöllinen seuranta. Kiinteistöistä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus. Kiinteistönhoidon vastuuhenkilöksi on nimetty kiinteistöhoitaja-suntio Markku Kelhä.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
8.8 Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja.	- Vanhaan pappilaan on asennettu ilmalämpöpumppu. - Seurakunnan uutta leirikeskusta, Luurinmutkaa, rakennettaessa on materiaalivalinnoilla ja eristevahvuuksilla toteutettu ekologisen rakentamisen periaatteita. Esimerkiksi eristevahvuudet ovat huomattavasti paksummat kuin silloiset rakennusmääräykset vaativat. Runko ja verhous on rakennettu puusta.	1-10	7	
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla.	- Lämmitysenergian kulutus väheni 1,8 % v. 2009 → 2010 - Sähkönkulutus nousi 1.8 % v. 2009 → 2010 - Vedenkulutus nousi 13.8 % v. 2009 → 2010	Lämpö 1-10 Sähkö 1-10 Vesi 1-10	Lämpö: 1 Sähkö: 0 Vesi: 0	
8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.	- Uusiutuvan energian osuus on 20 % käytetystä energiasta	2 - 20	4	
8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.		5	0	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
8.12 Seurakunta osallistuu energian- säästöviikkoon.		1 - 2	0	
8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu.	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakuntakeskuksen tilankäyttöä on tehostettu ja seurakunnan tiloja vuokrataan ulkopuolisille. - Luurinmutkan leirikeskusta vuokrataan ulkopuolisille. - Kokkokankaan seurakuntatiloja on vuokrattu esim. puolustusvoimille ja eri kunnille. - Seurakunnan nuorisotyöllä on käytössä liikuntavuoroja koulun urheilutiloissa; omia urheilutiloja ei ole rakennettu, vaan tilat vuokrataan ulkopuolelta. 	2 - 5	3	
8. 14 Muut energian- säästötoimenpiteet	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakunnassa on käytössä reaaliaikainen sähkönkulutuksen seuranta. - Osa kiinteistöjen lamputa on poistettu käytöstä. - Toimistohuoneista sammutetaan valot huoneen jäädessä tyhjäksi yli 10 minuutiksi. - Yön ajaksi tiloista sammutetaan valot ja tietokoneet. - Tietokoneiden energiansäästötilat on aktivoitu. 	1 - 10	5	
Luku 8. yhteensä			20	

9. Keittiö ja ruokalot

Keittiöiden jätehuollosta ja energiankäytöstä on tehty selvitys. Hankintoihin sisältyy soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja reilun kaupan tuotteita. Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
9.5 Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.	- Käytettäviä lähituotteita ovat esimerkiksi leipomotuotteet, perunat, kala ja muut peruselintarvikkeet.	2 - 10	8	
9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.	- Käytettäviä luomutuotteita ovat jauhot, maito ja leipä.	1 - 10	3	
9.7 Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.	- kasvisruoka aina on saatavilla	1 - 10	8	
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.	- Kahvi- ja teeainekannoista 70 – 100% on reilun kaupan tuotteita. Lisäksi käytetään reilun kaupan hedelmiä, kasviksia ja kuiva-aineita aina kun mahdollista.	1 - 10	7	
9.9 Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.		2 - 6	0	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
9.10 Muut toimenpiteet.	<ul style="list-style-type: none"> - Tyhjät kahvipussit kierrätetään esimerkiksi askartelumateriaalina. - Muoviset rasiat, kuten esimerkiksi tyhjät leviterasiat, kierrätetään. - Tyhjät mehukanisterit käytetään vesiastioina. - Muovipulloja käytetään esimerkiksi siman valmistusastioina. - Muovipussit käytetään roskapusseina. Käytetään kotimaisia ympäristöystävällisiä pesuaineita. - Keittiölaitteet ovat kotimaisia ja niiden huollosta vastaa paikallinen yritys. - Ruokaloissa ja keittiöissä ei käytetä kertakäyttöastioita vaan kestäviä keraamisia, lasisia ja metallisia astioita. - Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden ollessa tyhjiä. 	1 - 10	7	
Luku 9. yhteensä			33	

10 Toimistotyö

Toimistotyön jätehuollosta ja energiankulutuksesta on tehty selvitys. Hankintoja suoritettaessa huomioidaan soveltuvin osin ympäristömerkityt tuotteet ja muutoinkin valintakriteerinä käytetään ympäristöominaisuuksia.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
10.4 Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita.	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakunnassa käytetään uusiopaperia ja kirjekuoria. - Kirjekuoret, kansiot ja muovitaskut käytetään moneen kertaan. - Hukkapapereita käytetään suttupapereina 	1 - 5	4	
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen.	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakunnan sisäisessä viestinnässä on vuodesta 2009 lähtien painotettu sähköistä viestintää. - Seurakunnassa on otettu käyttöön työyhteisön oma intranet. - Jatkossa toimintaa on tarkoitus kehittää niin, että luottamushenkilöt pystyvät vastaanottamaan kokouskutsut ja kokousmateriaalit intranetin kautta. Näin vähennetään tulostettavan paperin määrää huomattavasti. - Konseptipaperit sekä yksipuoleiset kopiopaperit hyödynnetään suttupaperina. - Turhaa kopiointia ja tulostamista pyritään välttämään. 	1 - 5	3	
10.6 Green Office.	-	5	0	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
10.7 Muut toimenpiteet.	- Kalusteita kierrätetään ja rikki menneet kalusteet pyritään korjaamaan. Heti ei osteta uutta rikkimenneen tilalle. - Seurakunnan tiloissa on viherkasveja viihtyisyyttä luomassa	1 - 10	2	
Luku 10. yhteensä			9	

11. Hautausmaat ja viheralueet

Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista on tehty selvitys. Henkilökunnan koulutuksessa ja jätehuollossa huomioidaan ympäristöasiat.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.	- Kirkkotarhan kulttuurihistorialliset arvot on kartoitettu ja niistä sekä hautausmaan historiallisista vaiheista on kerrottu teoksessa Kempeleen kirkko	5	5	
11.5 Osa hautausmaista kuuluu luonnonvaraisen hoidon alueeseen.	- Hautausmaalla metsäsaarekkeita	1-5	3	
11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.	- Hautausmaan ja viheralueiden kartoituksen mukaisesti seurakunnan omissa istutuksissa suositaan monivuotisia kasveja ja vuosikymmenien kuluessa Suomen oloihin sopeutuneita maataisperennoja.	1-5	2	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.	<p>- Hautausmaan viheralueiden härmäntorjunnassa käytetyt haitalliset torjunta-aineet on korvattu mäntysuopaleivinjauheseoksella ja luomuviljelyyn soveltuvalla Mycostopilla.</p> <p>- Ennaltaehkäisevänä hoitona istutuksissa käytetään kaliumpitoista ennalta lannoitettua multaa.</p> <p>- Puiden ja pensaiden oksat ja muut leikkausjätteet haketetaan oksasilppurilla. Hienojakoinen hakesilppu soveltuu hyvin istutusten tyvialueelle ehkäisemään rikkaruohojen kasvua.</p>	5	5	
11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.	- Kasteluveden käyttöä pyritään vähentämään. Istutuksissa suositaan vähän vettä vaativia lajikkeita. Ennalta lannoitettu multa sisältää pitkäkestoisia lannoitteita.	1-5	3	
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.	<p>- Hoitokalustoa uusittaessa pyydetään tarjoukset sähkökäyttöisistä, mekaanisista ja biopolttoaineita käyttävistä koneista.</p> <p>- Viheralueiden työkoneissa käytetään pienkoneille tarkoitettua polttoainetta, joka on ympäristöystävällisempää kuin normaali halvempi polttoaine.</p>	1-5	2	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.	-	1-10	0	
11.11 Muut toimenpiteet.	- Urakoitsija kerää osan kukista tulevista ruukuista talteen uusiokäyttöä varten. - Hautausmaiden liukkaudentorjuntaan ei käytetä suolaa eikä muita liukkaudentorjuntakemikaaleja, vaan liukkaudentorjuntaan käytetään hiekoitusmursketta.	1 - 10	2	
Luku 11. yhteensä			22	

12. Leiri- ja kurssikeskukset

Leirikeskuksesta on tehty ympäristöselvitys ja ympäristöohjelma. Jätehuolto on järjestetty asianmukaisesti.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja.	-	1 - 7	0	
12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita kohteita.	-	1 - 5	0	
12.7 Leirikeskukselle on laadittu ympäristöohjeet.	-	2 - 3	0	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
12.8 Muut toimenpiteet.	-	1 - 10	0	
Luku 12. yhteensä	-		0	

13. Metsät

Seurakunta ei omista metsää.

14. Liikenne

Seurakunnalla ei ole omia ajoneuvoja. Ympäristöasiat huomioidaan koneiden ja kaluston sekä poltto- ja voiteluaineiden hankinnassa.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
14.5 Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.	-	1-5	0	
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.	- Yhteiskuljetusten järjestäjä on kilpailutettu - Leirikuljetukset - Retkikuljetukset - Henkilökunnan kimppakyydit	1-5	5	
14.7 Seurakunta on edistänyt kevyen ja joukkoliikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa.	- Pyöräilijöille on järjestetty pyörätelineet ja suihkutilat	1-10	2	

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Arvioijan pisteet
14.8 Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.	- Työhön liittyvää turhaa ajamista on vähennetty - Tavarakuljetuksia on järkeistetty	1-5	1	
14.9 Vähäpäästöiset kulkuneuvot	-	1 - 5	0	
14.10 Muut toimenpiteet.	- Lämpöpaikat - Liikuntaesteisten huomioiminen - Pienkoneissa käytetään pienkoneille suunniteltua ympäristöystävällistä bensaa	1-10	3	
Luku 14. yhteensä			11	
KOKONAISPISTEMÄÄRÄ			158	